

Piyasa Analizi

Nihai Belge

Yayın Tarihi:

15.07.2014

Ref: 2014-2007/879/EC-3-V3.0

Sabit Şebekede Çağrı Sonlandırma Pazarı

BTHK

Bilgi Teknolojileri ve Haberleşme Kurumu

Temmuz 2014, LEFKOŞA

İÇİNDEKİLER

1.	Giriş.....	3
2.	Raporda Değerlendirilecek Olan Hizmet	5
2.1.	Sabit Şebekede Çağrı Sonlandırma Hizmeti.....	7
2.2.	Sabit Şebekenin Altyapı Mimarisi	10
3.	İlgili Pazarın Tanımı	11
3.1	Pazar Yapısı	11
3.2	İlgili Ürün/Hizmet Pazarı	12
3.2.1.	Talep Yönlü İkame	12
3.2.2.	Arz Yönlü İkame	16
3.3	Coğrafi Pazar	17
4	İlgili Pazarda Düzenleme Gereksinimi	18
4.1	Üçlü Kriter Testi.....	18
4.1.1	Birinci Kriter	18
4.1.2	İkinci Kriter.....	18
4.1.3	Üçüncü Kriter	19
4.2	Sonuç.....	19
5	Rekabet Seviyesinin Analizi	20
5.1	Pazar Paylarının Dağılımı.....	20
5.2	Potansiyel Rekabetin Olmaması	21
5.3	Dengeleyici Alım Gücünün Olmaması.....	22
5.4	Geleceğe Dönük Değerlendirme	23
5.5	Etkin Piyasa Gücü (EPG) Değerlendirmesinin Sonucu	23
6	EPG'ye Sahip Haberleşme Sağlayıcısına Getirilecek Yükümlülükler.....	24
6.1	Erişim ve/veya Ara bağlantı Sağlama Yükümlülüğü.....	25
6.2	Ayrımcılık Yapmama Yükümlülüğü	27
6.3	Şeffaflık Yükümlülüğü	27
6.4	Referans Ara bağlantı Teklifleri Hazırlama ve Yayımlama Yükümlülüğü	28
6.5	Fiyat Kontrolü ve Maliyet Muhasebesi Yükümlülüğü	29
6.6	Ortak Yerleşim Yükümlülüğü.....	31
7	SONUÇ	32

1. Giriş

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Cumhuriyet Meclisi'nin 29 Aralık 2011 tarihli yirmi dördüncü birleşiminde oybirliğiyle kabul olunan “6/2012 Elektronik Haberleşme Yasası”, bundan sonra ‘Yasa’ olarak adlandırılacak, Anayasanın 94’üncü maddesinin (1)’inci fıkrası gereğince Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı tarafından Resmi Gazete’de yayımlanmak suretiyle ilan edilmiştir.

Yasa çerçevesinde bağımsız bir denetleme kurumu olarak yürürlüğe geçmiş olan Bilgi Teknolojileri ve Haberleşme Kurumu, bundan sonra ‘Kurum’ olarak adlandırılacak, ilgili elektronik haberleşme pazarlarında¹ rekabetin sağlanması ve pazarda sunulan hizmet kalitesinin artması için Yasa’nın 34’üncü maddesinin (7)’nci fıkrasında yer alan “İlgili piyasaların tanımlanmasını, piyasa analizlerinin yapılmasını ve uygun ve orantılı düzeltici tedbirlerin belirlenmesini içine alan piyasa inceleme süreci, Kurum tarafından, en az iki yılda bir veya ihtiyaç hissedildiğinde yapılır” hükmü çerçevesinde piyasa analizi hazırlamakla görevlendirilmiştir.

İlgili mevzuat ışığında, Kurum tarafından hazırlanan ilk piyasa analizinde incelenen pazar ‘**Sabit Şebekede Çağrı Sonlandırma**’ pazarıdır. Yasa altında yapılmış olan “Erişim, Ara Bağlantı, Piyasa Analizi ve Tarifeler” Tüzüğü’nün 9’uncu maddesinin (7)’nci fıkrasında “Kurum piyasa analizlerine yönelik olarak, en az 30 (otuz) iş günü süre vermek suretiyle Rekabet Kurumu ve kamuoyu görüşünü almak zorundadır. Kurum, piyasa analizlerine yönelik Rekabet Kurumu ve kamuoyu görüşü alınmasına ilişkin dokümanları, Rekabet Kurumu ve kamuoyu görüşleri sonrası değerlendirmeleri içeren dokümanları ve piyasa analizleri sonucunda getirilen yükümlülükleri ihtiva eden nihai piyasa analizi dokümanlarını internet sitesinde yayımlar” ifadesine yer verilmektedir.

Yapılan işbu ilk tur piyasa analizi kapsamında, Kurumumuz tarafından hazırlanan Sabit Şebekede Çağrı Sonlandırma Piyasa Analizi (Kamuoyu Görüşlerinin Alınmasına İlişkin Belge) kamuoyu görüşlerinin alınabilmesini teminen 06/03/2014 – 12/05/2014 tarihleri arasında Kurum internet sitesinde yayımlanmıştır. Bu zaman zarfında söz konusu dokümana ilişkin olarak Kurumumuza gönderilen görüşlerin ve söz konusu görüşlere ilişkin Kurumumuz değerlendirmelerinin yer aldığı 2014-2007/879/EC-3-V2.0 referans numaralı Sabit Şebekede Çağrı Sonlandırma Pazarı Piyasa Analizi Dokümanı (Kamuoyu Görüşlerini İçeren Belge) hazırlanmıştır. Söz konusu görüş ve değerlendirmelerin akabinde revize edilerek nihai hale getirilen işbu 2014-2007/879/EC-3-V3.0 referans numaralı Sabit Şebekede Çağrı Sonlandırma Pazarı Piyasa Analizi Nihai Dokümanı kapsamında, aşağıdaki bölümlere yer verilmiştir:

- 2’nci Bölüm - değerlendirilecek hizmet olan sabit şebekede çağrı sonlandırma hizmetinin kapsamı, tanımı ve ülkemizdeki yapı ile ilgili değerlendirmeleri,

¹ Rapor kapsamında geçen “pazar” ve “piyasa” kavramları eşanlamlı olarak kullanılmaktadır.

- 3'üncü Bölüm - sabit şebekede çağrı sonlandırma hizmetine ilişkin ilgili pazar hakkında Kurum görüşleri, pazar tanımlaması prosedürü hakkında genel bilgiler, konuya ilişkin talep ve arz yönlü değerlendirmeleri,
- 4'üncü Bölüm - sabit şebekede çağrı sonlandırma pazarında düzenleme gereksinimine ilişkin değerlendirmeler ve üçlü kriter testi,
- 5'inci Bölüm - Kurumumuzun ilgili piyasanın analiz edilmesine yönelik yaklaşımları ve söz konusu pazarda etkin rekabetin bulunup bulunmadığına ilişkin görüşleri,
- 6'ncı Bölüm - sabit şebekede çağrı sonlandırma pazarında EPG'ye sahip haberleşme sağlayıcılara getirilecek yükümlülükler,
- 7'nci Bölüm - sabit şebekede çağrı sonlandırma pazarında EPG'ye sahip olduğu tespit edilen haberleşme sağlayıcısına getirilmesi teklif edilen yükümlülükler,

2. Raporda Değerlendirilecek Olan Hizmet

Avrupa Komisyonu'nun, bundan sonra 'Komisyon' olarak adlandırılacak, 2003 yılında yayımlanan Tavsiye Kararında (2003/311/EC)², 9 no'lu pazar "*Sabit şebekede çağrı sonlandırma pazarı*" olarak tanımlanmaktaydı. 17 Aralık 2007 tarihinde, Komisyon tarafından yeniden düzenlenerek yayımlanan yeni Tavsiye Kararında (2007/879/EC)³ ise, söz konusu tanımlar değiştirilmemiş, toptan seviyede 3 no'lu pazarın "*Sabit bir yerde sunulan bireysel kamu telefon şebekesinde çağrı sonlandırma*" olduğu belirtilmiştir. İşbu Komisyon tavsiye kararlarından yola çıkılarak, Kurumumuz, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (K.K.T.C.) elektronik haberleşme piyasasını incelemiş ve düzenleme gereksinimi duyulan pazarları 21/02/2014 tarihli ve 2014 – DK/ BTHK – 38.84 sayılı Kurul Kararı ile belirlemiştir. Bunun sonucunda ülkemiz piyasası temel alındığında, '*Sabit Şebekede Çağrı Sonlandırma Pazarı*' öncül (ex-ante) düzenleme için uygun olduğu saptanmıştır.

Yasa'da '*ara bağlantı*' kavramı, "*bir haberleşme sağlayıcının kullanıcılarının aynı veya bir başka haberleşme sağlayıcının kullanıcılarıyla haberleşmesini veya bir başka haberleşme sağlayıcının sağladığı hizmetlere erişmesini temin etmek için aynı veya farklı haberleşme sağlayıcılar tarafından kullanılan elektronik haberleşme şebekelerinin fiziksel ve mantıksal olarak birbirine bağlanması*" şeklinde tanımlanmaktadır.

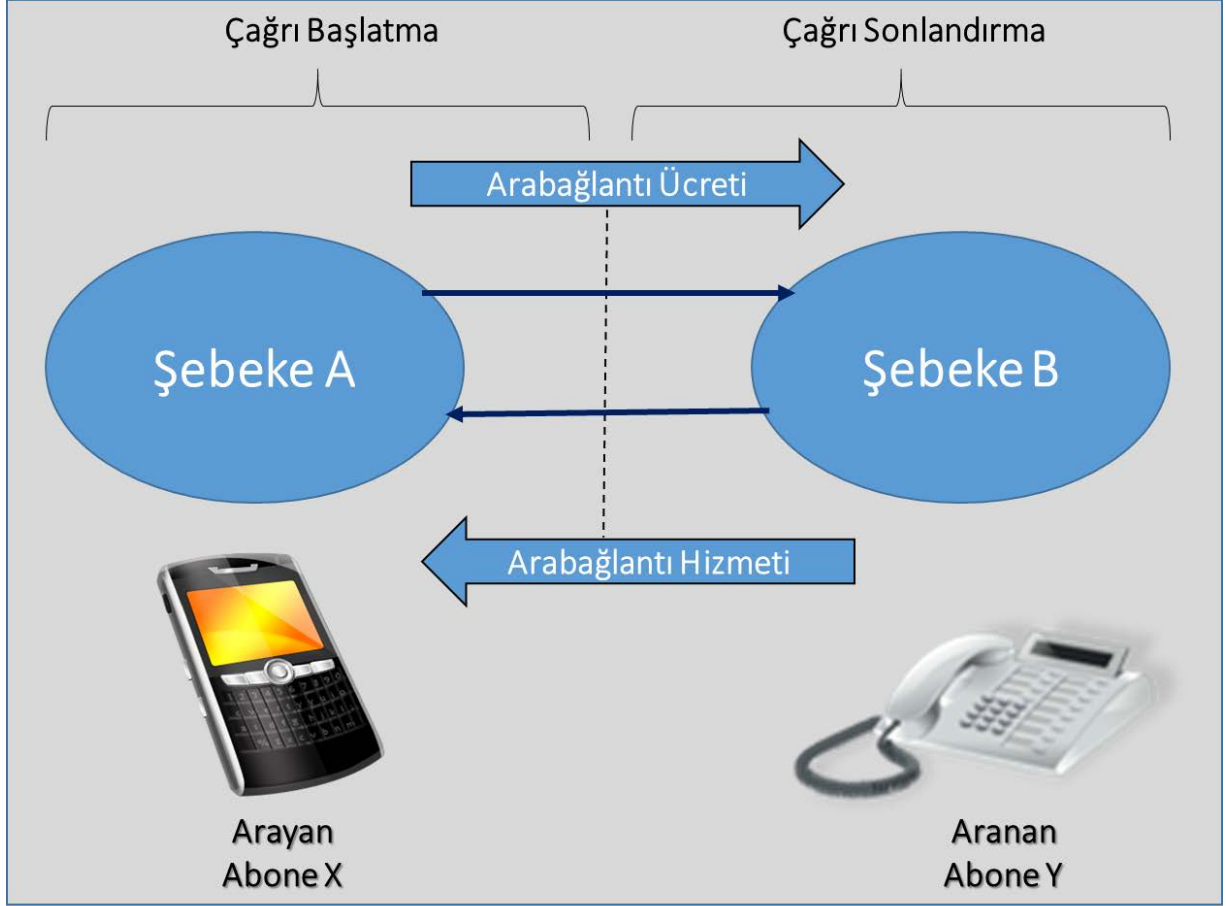
Teknik olarak çağrı sonlandırma, bir şebeke üzerinden başlatılan bir çağrının, başka bir şebekede yer alan aboneye fiziki olarak ulaşabilmesini sağlamaktır. Dolayısıyla farklı şebekeler arasında trafiğin taşınabilmesi için ve farklı şebekelerdeki abonelerin birbirleri ile iletişim kurabilmeleri için, haberleşme sağlayıcılarının kendi aralarında ara bağlantı yaparak çağrı taşıma ve çağrı sonlandırma hizmeti satın almalarına ihtiyaç duyulmaktadır.

Ara bağlantı hizmetleri kapsamında bir haberleşme sağlayıcının diğer haberleşme sağlayıcının şebekesine bağlı kullanıcılara ulaşmak üzere ilettiği çağrının söz konusu haberleşme sağlayıcının şebekesine teslim edildiği ana kadarki süreçte sahip olduğu kontrol, çağrıların ara bağlantı yapılan haberleşme sağlayıcının şebekesine teslim edildiği noktadan itibaren söz konusu haberleşme sağlayıcının eline geçmektedir.

Örneğin aşağıdaki **Şekil 1**'de görüldüğü üzere **A** şebekesine bağlı **X** kullanıcısının **B** şebekesindeki **Y** kullanıcıını aradığı durumda **B** haberleşme sağlayıcısının **A** haberleşme sağlayıcısına çağrı sonlandırma hizmeti vermesi gerekmektedir. Aynı şekilde **A** haberleşme sağlayıcısı ise **B** haberleşme sağlayıcısına dakika başına çağrı sonlandırma ücreti ödemesi gerekmektedir.

² Commission Recommendation of 11 February 2003 on relevant product and service markets within the electronic communications sector susceptible to ex ante regulation in accordance with Directive 2002/21/EC of the European Parliament and of the Council on a common regulatory framework for electronic communication networks and services 2003/311/EC
Available at <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2003:114:0045:0045:EN:PDF>

³ Commission Recommendation of 17 December 2007 on relevant product and service markets within the electronic communications sector susceptible to ex ante regulation in accordance with Directive 2002/21/EC of the European Parliament and of the Council on a common regulatory framework for electronic communication networks and services 2007/879/EC
Available at <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:344:0065:0069:en:PDF>

Şekil 1 Genel hatları ile ara bağlantı kavramının açıklanması

Çağrı sonlandırma hizmetinin mevcut olmadığı bir pazarda, kullanıcılar sadece kendilerinin bağlı olduğu şebekede bulunan aboneler ile görüşme yapmak ile kısıtlanmış olacaktır. Bir başka ifadeyle kullanıcıların farklı haberleşme sağlayıcıların şebekelerine bağlı olan diğer kullanıcıları aramaları mümkün olmayacaktır.

Söz konusu husus, genel anlamda kişilerin istedikleri kişilerle haberleşme özgürlüklerinin kısıtlanması ve öncelikle şebeke büyüklükleri ve abone sayıları gibi kriterler bakımından küçük olan haberleşme sağlayıcıların pazardan dışlanmalarına yol açma gibi sonuçlar doğuracaktır. Dolayısıyla, haberleşme sağlayıcıların birbirleriyle rekabet edebilmeleri, makul koşullarda birbirlerinden karşılıklı olarak çağrı sonlandırma hizmetini alabilmelerine bağlıdır.

Çağrı sonlandırmaları toptan pazarda bir girdi olup, toptan çağrı başlatma ve çağrı taşımaya ek olarak, değişik türlerdeki çağrı hizmetlerinin sunulmasını sağlamaktadır. Söz konusu çağrı sonlandırma hizmetleri, önceden de belirtildiği gibi farklı şebekelere bağlı kullanıcılar arasında iletişim sağlanması amacı ile haberleşme sağlayıcıların birbirlerinden aldıkları hizmetleri ifade etmektedir.

Çağrı sonlandırma hizmetleri perakende düzeyde hizmet alan abone ya da kullanıcılar yerine diğer haberleşme sağlayıcılarına sunulması, bu hizmetlerin 'toptan düzeydeki hizmetler' olarak değerlendirilmelerini gerektirmektedir. Bu düzeydeki ayrımın ilgili piyasa tanımı çerçevesindeki

sınırları belirlemede önemli bir etken olacağı düşünülmektedir. Daha önceden de değinildiği üzere, bu tanım Komisyon'un tavsiye kararlarında (2003/311/EC ve 2007/879/EC) belirtilen pazarlarla uyusmaktadır.

Çağrı sonlandırma hizmetinin ödeme mekanizması göz önünde bulundurulduğunda, geçerli olan prensibin *Arayan Taraf Öder*⁴ (ATÖ) olduğu gözlemlenmektedir. Bu prensibe göre, aranan aboneyi barındıran haberleşme sağlayıcı, çağrıyı başlatan haberleşme sağlayıcısından, çağrının sonlandırılmasına kadar olan tüm masrafları ödemesini talep eder. Böylece, şebekede çağrı sonlandırma hizmetine ait olan tüm masraflar, sonlandırma hizmetini talep eden ve satın alan haberleşme sağlayıcı tarafından ödenir. Çağrıyı başlatan haberleşme sağlayıcı, çağrı sonlandırma ücretini bir maliyet olarak görüp bu maliyeti kendi abonelerinin perakende ücretlerine yansıtmaktadır.

Yukarıda belirtilen '*Arayan Taraf Öder*' prensibinden yola çıkarak, herhangi bir haberleşme sağlayıcı tarafından başlatılıp, başka bir şebekede sonlanan çağrılar için ortaya çıkan çağrı sonlandırma ücretini, çağrıyı başlatan veya taşıyarak kendine teslim eden haberleşme sağlayıcısına yansıtmasıyla sonuçlanmaktadır.

Daha önceden de belirtildiği üzere, bu piyasa analizi belgesinde söz konusu hizmetlerden 'Sabit Şebekede Çağrı Sonlandırma' hizmeti incelenecek olup, bunun sonrasında anılan hizmete ilişkin ilgili pazarda Etkin Piyasa Gücü'ne (EPG) sahip haberleşme sağlayıcılar ile bu haberleşme sağlayıcılara getirilecek yükümlülükler tespit edilecektir.

2.1. Sabit Şebekede Çağrı Sonlandırma Hizmeti

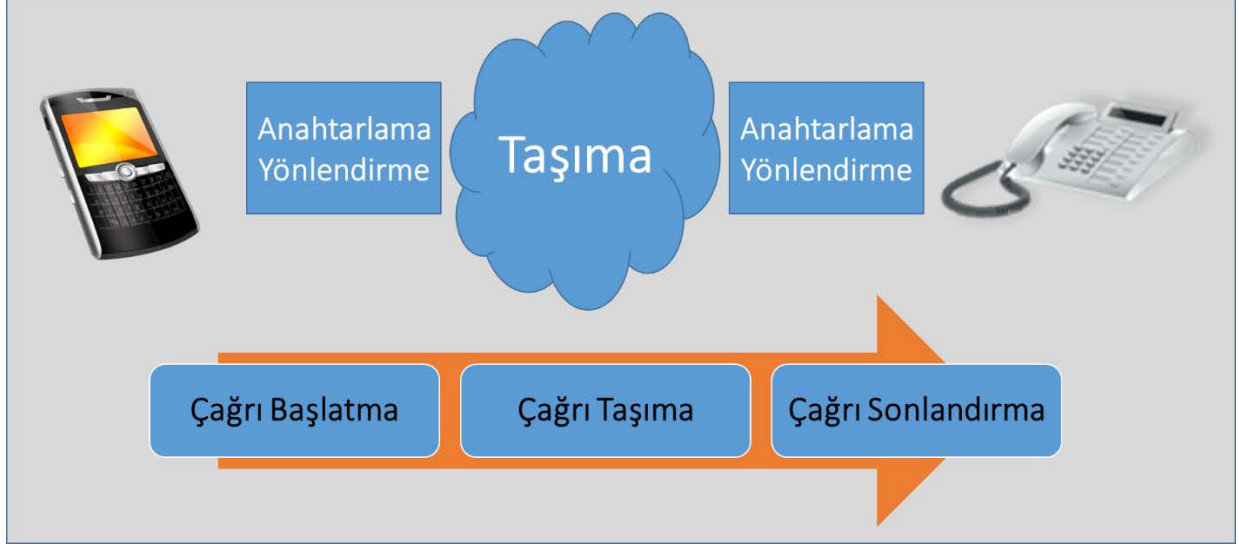
Sabit telefon hizmeti, haberleşme sağlayıcılara ait her türlü sabit elektronik haberleşme şebekesi ve altyapısı üzerinden her türlü teknolojiyi kullanarak şebeke içi, dışı ve uluslararası telefon hizmeti dâhil olmak üzere temel ve katma değerli telefon hizmetlerinin gerçekleştirmelerini sağlayan hizmetlerin bütünü olarak adlandırılmaktadır.

Sabit telefon çağrı hizmetini oluşturan bileşenleri daha detaylı olarak açıklayacak olursak, ilgili bileşenler aşağıdaki gibidir:

- *"Sabit şebekede çağrı başlatma hizmeti", haberleşme sağlayıcının kendi şebekesinde başlatılan çağrının, haberleşme sağlayıcılar arasında daha önceden belirlenmiş bir noktaya kadar taşınmasıdır.*
- *"Sabit şebekede çağrı taşıma hizmeti", çağrının başlatılması ile sonlandırılması arasında çağrının ulusal ve uluslararası seviyede taşınması hizmetini anlatmak için kullanılan bir kavramdır.*
- *"Sabit şebekede çağrı sonlandırma hizmeti", çağrının başlatıldığı ve taşındığı şebekelere bakılmaksızın ve de teknolojidten bağımsız olarak sabit şebekede sonlandırılmak üzere teslim edilen çağrılar için kullanılan bir kavramdır.*

⁴ Calling Party Pays (CPP)

Yukarıda bileşenleri açıklanan hizmet; **Şekil 1-A** kapsamında gösterilmektedir.

Şekil 1-A Mobil Şebekeden, Sabit Telefon Şebekesine Çağrı Sonlandırma Şeması

Çağrı sonlandırma hizmeti, sabit telefon hizmeti sunan haberleşme sağlayıcı tarafından, diğer haberleşme sağlayıcılarına sunulmaktadır. Daha önceki bölümde izah edildiği üzere, toptan seviyede sabit çağrı başlatma hizmeti gibi, toptan sabit çağrı sonlandırma hizmeti sunulması, perakende seviyede kullanıcıların sabit şebekedeki abonelere çağrı yapabilmelerini sağlamaktadır. Örnek vermek gerekirse, herhangi bir mobil şebekesindeki abonenin, sabit şebekedeki aboneye çağrı yapabilmesi için, mobil şebeke haberleşme sağlayıcısının, sabit şebeke haberleşme sağlayıcısından çağrı sonlandırma hizmeti satın alması zorunludur.

Sabit şebekede sunulan çağrı sonlandırma (ara bağlantı) hizmetleri kapsamında yer alan hizmetler teknolojik tarafsızlık ilkesi gereği teknolojiler arası ayrıma gidilmeksizin ve çağrının nereden başlatıldığına bakılmaksızın aşağıdaki şekilde ifade edilmektedir:

- *Diğer şebekelerden başlatılarak sabit şebekede sonlandırılan çağrılar*

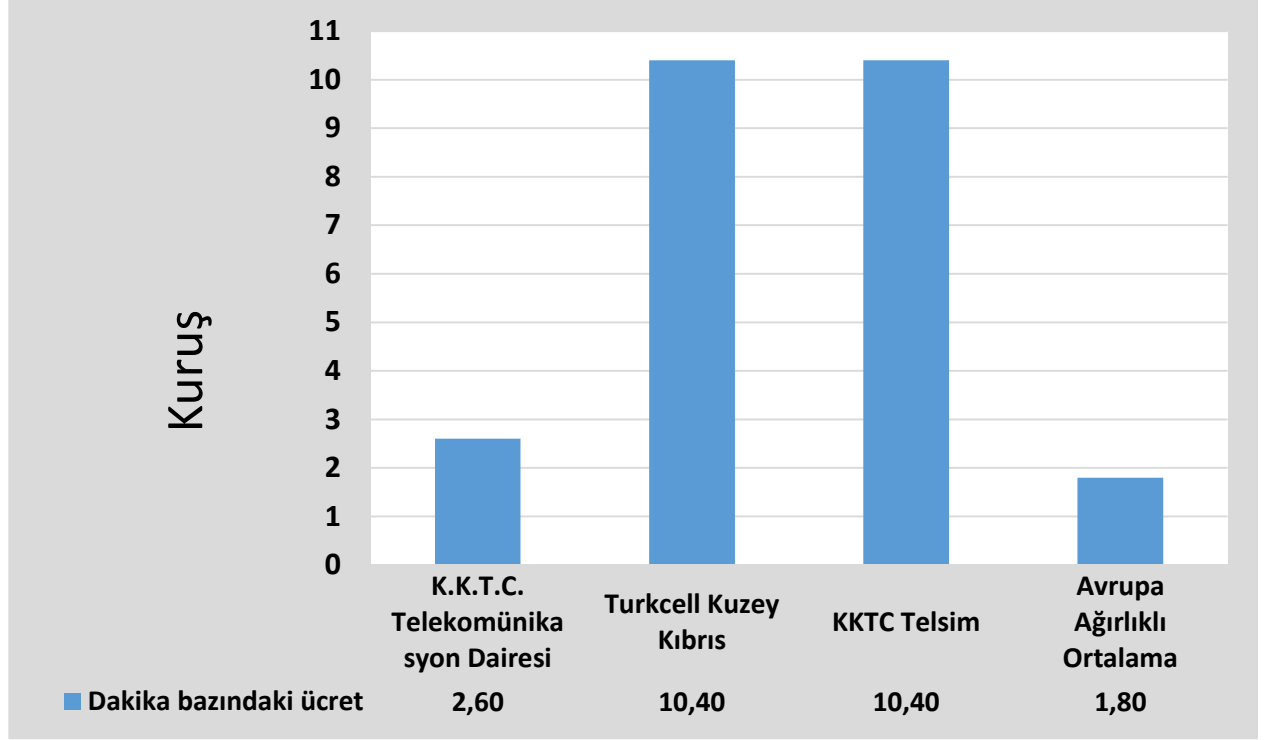
Sabit şebekede çağrı sonlandırma, elektronik haberleşme hizmet sağlayıcılarının 'toptan' seviyede birbirlerinden talep ettikleri ve böylece kendi abonelerinin, sabit şebekedeki diğer abonelerle bağlantı yapmalarına olanak veren bir hizmettir. Çağrı sonlandırma, toptan sabit hizmetler ve girdiler içerisinde, sabit erişim ve çağrı başlatma da dâhil olmak üzere, yapısal olarak en az tekrar edilebilir özelliktedir.

Burada dikkat edilmesi gereken unsur, Komisyon'un 2009 tarihli tavsiye kararında (2009/396/EC)⁵, çağrı sonlandırma hizmetinin sadece aranan abonenin bağlı bulunduğu hizmet sağlayıcısı tarafından sunulabileceğidir. Aynı tavsiye kararına göre, çağrı sonlandırmanın, toptan

⁵ The Commission Recommendation 2009/396/EC of 7 May 2009 on the regulatory treatment of fixed and mobile termination rates in the EU also sets out the principles for national regulators to follow when setting a fair price for terminating calls on fixed and mobile networks. The recommended methodology is a Long Run Incremental Costing (LRIC) model, which aims to ensure that termination rates will be based on the cost of an efficient operator. Available at: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:124:0067:0074:EN:PDF>

seviyede iki tarifenin belirlenmesini gerektiren, iki yönlü bir ara bağlantı olduğunun altı çizilmektedir.

K.K.T.C.'nde faaliyet gösteren sabit ve mobil telefon hizmeti veren haberleşme sağlayıcıların yürürlükteki çağrı sonlandırma ücretleri ve Avrupa Birliği ortalama sabit şebekede çağrı sonlandırma ücreti aşağıdaki tabloda (**Tablo A**) belirtilmiştir;

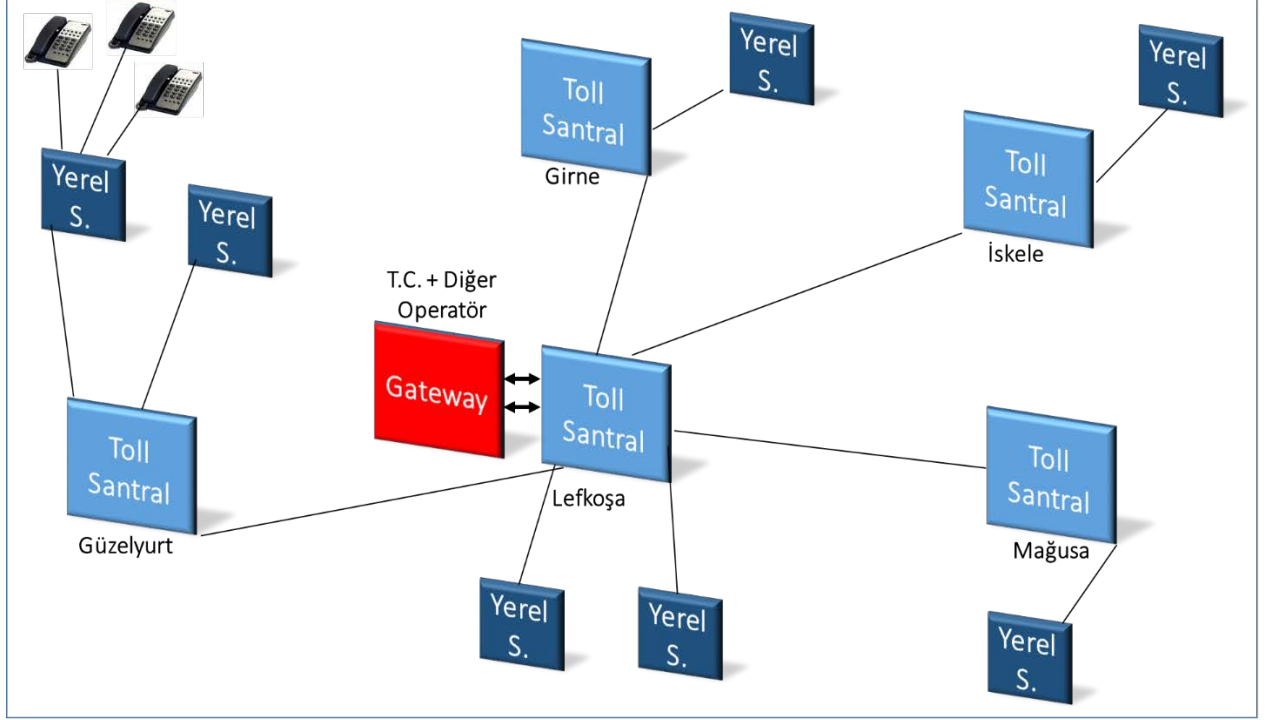
Tablo A Sabit ve Mobil telefon hizmeti sunan haberleşme sağlayıcılarının yürürlükte bulunan çağrı sonlandırma ücretleri ile Avrupa Sabit Çağrı Sonlandırma Ücretleri (2. Katman) Ortalaması Kıyaslaması^{6 7}

⁶ Mobil haberleşme sağlayıcıların uyguladıkları çağrı sonlandırma ücretlerine %25 Özel İletişim ve Haberleşme Vergisi (ÖİHV) dahil edilmemiştir.

⁷ Türk Lirası – Euro kuru rapor boyunca 3.00 TL/EUR olarak hesaplanmıştır.

2.2. Sabit Şebekenin Altyapı Mimarisi

Sabit elektronik haberleşme şebekesinin, teorik olarak *Toll* santrallerden yerel santrallere ve yerel santrallerden son kullanıcıya bağlantı sağlayacak şekilde hiyerarşik bir yapısı bulunmaktadır. Bakır kablo mimarisi yerleşik haberleşme sağlayıcının kurulu şebeke yapısıdır. (**Şekil 1-B**).

Şekil 1-B Sabit Elektronik Haberleşme Şebekesinin Altyapı Mimarisini Gösteren Şema

Toll santraller, kendi hiyerarşik altyapısı altında bulunan yerel santrallerin kendi aralarında ara bağlantı yapmalarına olanak tanımaktadır. Türkiye ve diğer haberleşme sağlayıcılar yönünde gerçekleşen çağrılar, Lefkoşa santrali üzerinden çıkmaktadır.

3. İlgili Pazarın Tanımı

Pazarın tanımlanması, pazara ilişkin rekabetçi kısıtların sistematik biçimde ifade edilmesi ve piyasa analizi sürecinde yer alan sonraki aşamalara temel teşkil etmesi açısından önem taşımaktadır.

6/2012 sayılı Elektronik Haberleşme Yasası'nın birinci kısım genel kurallar başlığı altında ve bu Yasa altında yayımlanmış olan "Erişim, Ara Bağlantı, Piyasa Analizi ve Tarifeler" Tüzüğü'nün 2'nci maddesine göre 'ilgili piyasa', "herhangi bir türden elektronik haberleşme hizmetlerine ait veya bunların yerini tutabilecek başka elektronik haberleşme hizmetlerine ait bir piyasa" olarak tanımlanmaktadır. Buna ek olarak, aynı Tüzüğün 10'uncu maddesinde ise Kurumun, ilgili piyasaların tanımını "haberleşme sağlayıcılar tarafından sunulan hizmetler kapsamında; (ikame edilebilirlik ve kullanıcı davranışları doğrultusunda) sunulan ürün ve hizmet grupları, hizmet sunulan müşteri grupları, ürün ve hizmetlerin sunulduğu coğrafî alan ile etkilenen alanı dikkate alarak belirleyeceğini" belirtmektedir. Bu itibarla, ilgili pazar kapsamında ele alınacak ürün/hizmetlerin, hem coğrafî boyut hem de söz konusu pazarı teşkil edebilecek ürün/hizmetlerin ikame edilebilirliği temelinde değerlendirilmesi gerekmektedir.

İkame edilebilirlik, üreticilere veya alıcılara göre ürünlerin birbirlerinin yerine geçebilmelerinin ölçütüdür. Bu kapsamda talep açısından, ürünler alıcıların gözünde ikame edilebilir olmalıdır. Arz açısından ise ilgili ürünü veya bu ürüne yakın ikame bir başka ürünü üreten ya da üretim olanaklarını kolaylıkla bu ürünleri üretmek için kullanabilen firmalar değerlendirilmektedir.

Arz ve talep ikamesinin değerlendirilmesi aşamasında, uygulanabilir olduğu durumlarda varsayımsal tekel testi de dâhil olmak üzere, çeşitli yöntemler göz önünde bulundurulmaktadır. Varsayımsal tekel testi kapsamında, varsayımsal tekel niteliğindeki bir haberleşme sağlayıcının "geçici olmayan, küçük fakat belirgin bir fiyat artışı"⁸ uygulamasına karşın, kârlılığını engelleyecek derecede satışları düşmeyen ürün veya hizmetin, ikame ürün veya hizmet niteliği taşıması dolayısıyla ayrı bir pazar olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Diğer tüm iktisadi varsayımlar gibi oldukça idealize edilmiş koşulları sembolize eden varsayımsal tekel testi, sonuçları itibariyle incelemeye konu olan ilişkilerin hangi temelde işlediğini göstermesi açısından pratikte uygulanabilir bir ölçüt olarak değerlendirilebilir.

Daha önceki bölümde belirtildiği üzere, işbu piyasa analizi kapsamında değerlendirilmekte olan pazar, 'Sabit Şebekede Çağrı Sonlandırma Pazarı' olarak belirlenmiştir.

3.1 Pazar Yapısı

K.K.T.C.'deki sabit çağrı pazarında faaliyet gösteren tek kurum K.K.T.C. Telekomünikasyon Dairesidir. K.K.T.C. Telekomünikasyon Dairesinin 2013 sonu itibariyle 99,324 kayıtlı sabit telefon abonesi bulunmaktadır. Ses çağrı hizmeti yanında, abonelere ayrıca ADSL teknolojisi kullanılarak

⁸ Small but Significant and Non-transitory Increase in Price (SSNIP)

4 MBit/sn. hıza kadar genişbant internet hizmeti de sunulmaktadır. Genişbant internet aboneliği bulunan kullanıcıların sayısı 2013 sonu itibariyle 21,423'dir.

K.K.T.C. pazarında faaliyet göstermekte olan iki mobil haberleşme sağlayıcısı, Kıbrıs Mobile Telekomünikasyon Ltd. (Turkcell Kuzey Kıbrıs) ve Vodafone Mobile Operations Ltd. (KKTC Telsim) şebekelerinden başlatılan çağrılar, sabit telefon şebekesinde sonlanabileceğinden dolayı, söz konusu haberleşme sağlayıcılar, sabit telefon şebekesinde hizmet sunan haberleşme sağlayıcısından çağrı sonlandırma hizmeti satın almak zorundadırlar.

Sabit şebekede çağrı sonlandırma hizmetlerine ilişkin pazar tanımlaması ile ilgili değerlendirmelere aşağıda yer verilmiştir.

3.2 İlgili Ürün/Hizmet Pazarı

İlgili 'ürün/hizmet pazarı', fiyatları, kullanım amaçları ve işlevsel özellikleri ile rekabet koşulları veya arz-talep yapısı açısından birbirleriyle değiştirilebilir ya da ikame edilebilir ürün/hizmetleri ifade etmektedir. Piyasa analizi kapsamında bu raporda değerlendirilen ilgili piyasa, çağrı sonlandırma pazarı, bu bölümde değerlendirilen ilgili hizmet ise sabit şebekede çağrı sonlandırma hizmetidir.

Dolayısıyla, piyasa analizi kapsamında değerlendirilmekte olan ürün/hizmet pazarını tespit ederken, arz ve talep ikamesinin olup olmadığını analiz etmek faydalı olacağı düşünülmektedir.

3.2.1. Talep Yönlü İkame

Talep yönlü ikame analizi kapsamında, ilgili ürün/hizmete karşılık, toptan ve perakende seviyede müşteriler tarafından ikame edilebilir başka bir ürün/hizmetin bulunup bulunmadığı değerlendirilmektedir.

Değerlendirme ilk etapta perakende seviyede başlamaktadır. Bu değerlendirme sırasında, sabit çağrı sonlandırma hizmetinin arzında, müşterilerin fiyat artışına tepkilerinin, varsayımsal tekel testinin ücretlendirme baskı oluşturması değerlendirilmektedir. En basit anlamda, değerlendirilen, varsayımsal tekel testi neticesinde çağrı sonlandırma hizmetine getirilen fiyat artışı ardından, müşterilerin arayacakları kullanıcılara hangi alternatif yöntemler kullanarak ulaştığıdır.

Bunu takip eden, toptan değerlendirme sırasında ise, sabit çağrı sonlandırma hizmetinin arzında, diğer haberleşme sağlayıcıların, varsayımsal tekel testinin ücretlendirme baskı oluşturması değerlendirilmektedir. Başka bir deyişle, varsayımsal bir tekel tarafından arz edilen çağrı sonlandırma hizmetinin, diğer haberleşme sağlayıcıları tarafından ikame edebileceğinin ve böylece çağrı sonlandırma hizmeti alımının önlenmesinin gerçekçiliği izlenmektedir.

Aşağıda talep yönlü ikame perakende ve toptan olarak iki başlığa ayrılmakta ve daha detaylı olarak incelenmektedir.

3.2.1.1 Perakende Seviyede Talep İkamesi

Perakende seviyede talep yönlü kısıtlama, sabit şebekede çağrı sonlandırma hizmetinde oluşabilecek küçük ama belirgin bir fiyat artışının (%5 -%10), müşterinin fiyat artışına cevaben alternatif hizmete yönelmesini, sabit şebeke haberleşme sağlayıcısını devre dışı bırakarak, çağrı başlatılan tarafa başka kanallar vasıtası ile ulaşmasını ve böylece sabit çağrı sonlandırma hizmetinde oluşan fiyat artışını kar edilemez duruma getirmesi durumunu anlatmaktadır.

Daha önceden izah edildiği üzere, sabit şebekede çağrı sonlandırma hizmetinde 'Arayan Taraf Öder' (ATÖ) prensibi esas alınmaktadır. Ödemeyi yapan tarafın arayan taraf olduğu düşünüldüğünde, aranan tarafın genelde çağrı sonlandırma ücretlerine karşı daha duyarsız olduğu sonucu doğmaktadır. Bundan doğan sonuca göre, aranan tarafın, haberleşme sağlayıcısı üzerinde, arayan tarafın ödemekte olduğu çağrı sonlandırma ücretini düşürmesi yönünde baskı oluşturma olasılığı düşük olarak değerlendirilmektedir. Aranan tarafın dikkat ettiği noktalar, karşı tarafın kendisine ulaşabilmek için ödediği hizmet bedelinden ziyade, kendisini ödemekte olduğu abonelik, tarife ve/veya paket ücretleridir.

Dolayısıyla, perakende seviyede talep yönü ikame edilebilirlik ile ilgili sorumluluk sabit çağrı sonlandırma ücretlerinde değişiklikler karşısında arayan tarafın tepki yeteneğine dayanmaktadır. Bu doğrultuda, konuyu daha derinlemesine araştırmak için alternatif olarak görülebilecek ve çağrı sonlandırma ücretleri üzerinde bir baskı unsuru olarak nitelendirilebilecek konular aşağıdaki başlıklar altında incelemeye tabi tutulmuştur;

- *Sabit numara yerine mobil şebekede yer alan bir numaranın aranması*
- *Şebeke dışı mobil numara yerine şebeke içi sabit numaradan arama yapma*
- *Cevapsız çağrı yapma (çaldırma) suretiyle karşı tarafın araması/ödemesini sağlama*
- *İnternet Üzerinden Ses İletimi (Voice over Internet Protocol (VoIP)) hizmetlerinden yararlanma*

Bu alternatifler aşağıda daha detaylı olarak incelenmektedir.

Yukarıda bahsedilen olasılıklara rağmen arayan taraftaki abone çağrı sonlandırma ücretlerine duyarsız kalabilir. Üst paragrafta denildiği gibi, sabit şebekede çağrı sonlandırma masrafları, arayan tarafın faturasına yansıtılmaktadır. Dolayısı ile bahsi geçen alternatif kanallara yönelmek için, öncelikle kullanıcının perakende tarife fiyatları ve özelliklede çağrı sonlandırma hizmetleri konusunda yeterli bilgiye sahip olması gerekmektedir.

Avrupa'da yapılan araştırmalara⁹ göre kullanıcıların büyük bir bölümünün ödedikleri dakika bazında kendilerine yansıtılan tarife ücretinin ne olduğunu, ya da bu ücretin hangi maliyet unsurlarından oluştuğu konusunda yeterli bilgi sahibi olmadıkları anlaşılmıştır. Dolayısıyla, fiyat artışlarına duyarsız olma sadece aranan tarafla sınırlı olmayıp arayan tarafın çoğunu da

⁹ MCA araştırma sonuçları: <http://www.mca.org.mt/sites/default/files/attachments/surveys/2012/110824-consumer-perception-survey-mobile-media.pdf>

kapsamaktadır. Netice ile yukarıda sıralanan başlıklardan faydalanabilme ve bu hizmetlerin alternatif olabilme oranları bahsedilen bilgi eksikliğinden ötürü bire bir etkilenmektedir.

Sabit numara yerine mobil şebekede yer alan bir numaranın aranması

K.K.T.C.'deki sabit telefon hizmeti sunan haberleşme sağlayıcı tek olduğundan dolayı, şebeke dışından gelen tüm çağrılar mobil şebekelere ait kullanıcılar tarafından gerçekleştirilmektedir. Kurum'un değerlendirilmesine göre, sabit şebekede çağrı sonlandırma ücretlerinde oluşabilecek olası artışlar, arayan tarafın sabit şebeke yönüne çağrı yapmaktansa, aynı kullanıcının mobil şebekede yer alan numarasına çağrı yapmasını tetikleyebilmektedir. Bu bölümde yapılan değerlendirmede, aranan tarafın sabit şebekeye ilaveten mobil şebekeye de abone olduğu varsayılmaktadır.

K.K.T.C.'deki Mobil telefon hizmeti sunan haberleşme sağlayıcılarının müşterilerine yansıtmış olduğu birim tarife ücretleri aşağıdaki tabloda **(Tablo B)** görülmektedir.

	Faturalı	Faturasız
Şebeke İçi (Mobil)	30,24 KR/DK	7 KNT/DK
Diğer Operatör (Mobil)	54 KR/DK	12 KNT/DK
Sabit Hat	30,24 KR/DK	7 KNT/DK

Tablo B Mobil Telefon Hizmeti Sunan Haberleşme Sağlayıcıların Standart Fiyat Tarifesi¹⁰

Mobil şebekelerin standart tarife ücretleri göz önünde bulundurulduğunda, şebeke içi mobil görüşmenin dakika bazında birim maliyeti ile mobilden sabit yönüne gerçekleştirilen aramaların dakika bazlı birim maliyetinin aynı olduğu görülmektedir. Fakat mobil şebekelerin abonelere sunduğu paket tarifeleri kapsamında, standart tarifede yer alan birim maliyetinden daha düşük ücretlendirme karşılığında, kendi aralarında görüşme yapmaları mümkün olmaktadır. Burada dikkat edilmesi gereken unsur, bu paketlerden yararlanılabilmesi için faturalı hat kullanıcısı olma gerekliliğidir. Ülkemizde, Şubat 2014 itibarıyla, mobil telefon kullanıcılarının %51'i faturalı hat kullanırken, geri kalan %49 ise faturasız hat kullanmakta¹¹ ve bahsi geçen paketlerden yararlanamamaktadır.

Sonuç olarak, faturalı-faturasız abone oranı, sonlandırma ücretlerindeki benzerlik ve mobil ile sabit telefon arasındaki yapısal farklılıkların tümü göz önünde bulundurulduğunda, çağrı sonlandırma ücretlerine yansiyacak küçük ama belirgin bir fiyat artışı (%5 -%10), bu alternatifini ikame hale getirirse bile, varsayımsal tekel testinde fiyat belirlemesine engel teşkil edecek derecede olmayacağı düşünülmektedir.

¹⁰ Şubat 2014 itibarıyla

¹¹ BTHK Elektronik Haberleşme Tüketici Araştırması 2014

Şebekelerarası (off-net) mobil numara yerine şebeke içi (on-net) sabit numaradan arama yapma

Sabit şebeke haberleşme sağlayıcısının, çağrı sonlandırma hizmeti ücretlendirmesine yapılabilecek fiyat artışı karşısında, arayan tarafın, mobil şebeke yerine kendi sabit şebekesini kullanarak şebeke içi bir arama yapmaya yönelmesi varsayılabilir. K.K.T.C.'deki sabit şebeke haberleşme sağlayıcısının abonelerine yansıtılmış olduğu birim tarife ücretleri aşağıdaki tabloda (Tablo C) görülmektedir.

Ada içi sabit konuşmalar		
	Normal	İndirimli
Şebeke İçi	3 KR/DK	Ücretiz
Mobil Şebekelere	20 KR/DK	20 KR/DK

İndirimli Ücretler: Pazartesi, Salı, Çarşamba, Perşembe, Cuma ve Cumartesi günleri 19.00-07.00 arası gerçekleşen tüm şebeke içi görüşmeleri kapsamaktadır. Pazar günleri gerçekleştirilen tüm şebeke içi görüşmeler ücretsizdir.

Tablo C Sabit Telefon Hizmeti Sunan Haberleşme Sağlayıcısının Standart Fiyat Tarifesi¹²

Bu alternatifin değerlendirilebilmesi için arayan tarafın sabit hat abonesi olduğu varsayılmaktadır. Buna ilaveten, arayan tarafın, aramayı gerçekleştirdiği sırada sabit telefonunun yanında, yani evinde veya işyerinde olduğu varsayılmalıdır.

Arayan kişinin sürekli hareket halinde olduğu durumlarda, bu alternatifin ikame hale gelse bile, varsayımsal tekel testinde fiyat belirlemesine engel teşkil edecek derecede olmayacağı düşünülmektedir.

Cevapsız çağrı yapma (çaldırma) suretiyle karşı tarafın araması/ödemesini sağlama

'Arayan Taraf Öder' prensibinin geçerli olduğu çağrı sonlandırma pazarında alternatif olarak abonelerin kullandığı cevapsız çağrı yapma (çaldırma) seçeneği ihtiyaçtan ötürü oluşmuştur. Sabit şebekede yer alan aboneye çağrı bırakılması ile geri aramayı sağlama üzerine dayanan bir yöntemdir. Genellikle kontör ve limit aşımalarında kullanımına başvurulmuş bu yöntemin alternatif bir hizmet olmadığı tespit edilmiştir.

İnternet Üzerinden Ses İletimi (Voice over Internet Protocol (VoIP)) hizmetlerinden yararlanma

Sabit şebeke yönüne çağrı gerçekleştirmek isteyen bazı arayıcılar, İnternet Üzerinden Ses İletimi (Voice over Internet Protocol (VoIP)) hizmetlerinden yararlanmayı bir alternatif olarak görebilmektedir. Örneğin, günümüzde kullanımı yaygınlaşan, bilgisayar, tablet ve akıllı telefonlar üzerinden, Skype gibi uygulamalar aracılığı ile 'yönetilmeyen VoIP'¹³ görüşme yapmak mümkün

¹² Şubat 2014 itibarıyla

¹³ unmanaged VoIP

olabilmektedir. Ancak, 'yönetilen VoiP'¹⁴ hizmetlerinin şu anda ülkemizdeki haberleşme sağlayıcılar tarafından sunulmaması, 'yönetilmeyen VoIP' hizmetlerinin, destekleyen cihaz gerektirmesi, yeterince yaygın/bilinir olmayışı ve numara tahsisi yapılamaması gibi hususlar göz önünde bulundurulduğunda, varsayımsal tekel testinde çağrı sonlandırma fiyat belirlemesine engel teşkil edecek derecede olmayacağı düşünülmektedir.

3.2.1.2 Toptan Seviyede Talep İkamesi

Sabit telefon şebekesinde yer alan bir abone yönüne gönderilen herhangi bir çağrı, teknik olarak sadece abonenin bağlı bulunduğu sabit şebeke haberleşme sağlayıcısı tarafından sonlandırılabilir. Bu yöne çağrı başlatmak isteyen herhangi bir haberleşme sağlayıcısı çağrının sonlanacağı abonenin bağlı bulunduğu sabit şebeke haberleşme sağlayıcısından çağrı sonlandırma hizmeti satın almak zorundadır.

Bu duruma istinaden, toptan seviyede talep yönlü potansiyelin açığa çıkması da mümkün görülmemektedir. Toptan seviyede sabit çağrı sonlandırma hizmetinde arz yönlü ikame şansı olmadığından dolayı, çağrı sonlandırma hizmetini satın alan taraf (çağrıyı başlatan taraf), hizmeti arz eden tarafa (sonlanan taraf) alınmakta olan hizmetin fiyatına yönelik baskı uygulayamamaktadır.

Gerek mobil, gerekse sabit hiçbir haberleşme sağlayıcısı bahsedilen çağrı sonlandırma hizmetini, başka bir kanaldan ikame edememesinden dolayı, Kurum'un görüşü, sabit çağrı sonlandırma hizmetinde toptan seviyede talep yönlü ikamenin olmadığı yönündedir.

3.2.2. Arz Yönlü İkame

Talep yönlü ikame, perakende ve toptan olarak değerlendirilirken, arz ikamesi teknik olarak sadece toptan seviyede değerlendirilebilmektedir. Tanım olarak arz yönlü ikame, sunulmakta olan hizmetlerin, fiyat artışı sonucunda toptan olarak başka bir haberleşme sağlayıcısı tarafından sunulmasını ifade etmektedir. Dolayısıyla bu analizde odaklanılan husus, küçük ama belirgin bir fiyat artışına (yaklaşık olarak %5 -%10) cevaben mevcut veya potansiyel tedarikçilerin sabit şebekede çağrı sonlandırma hizmeti üretip üretemeyeceğinin değerlendirmesidir. Bu üretim, hizmette fiyat artışı yapan şebeke haberleşme sağlayıcısının kar elde etmesine olanak tanımayacak kadar hızlı olmalıdır.

Sabit çağrı sonlandırma pazarında, arz yönlü ikame olabilmesinin önünde birtakım teknik sınırlandırmalar bulunmaktadır. Mevcut piyasada ve teknolojik koşullarda, kısa veya orta dönemde, başka bir şirket veya haberleşme sağlayıcı tarafından herhangi başka bir sabit haberleşme sağlayıcısının şebekesinde çağrı sonlandırma hizmeti verilebilmesi mümkün olarak görülememektedir. Bundan dolayı ise, sabit şebeke yönüne gerçekleştirilen her çağrının sadece bahsi geçen sabit şebekede sonlanabileceği tespit edildiğinden dolayı, arz yönlü ikame şansı bulunmamaktadır.

¹⁴ managed VoiP

3.3 Coğrafi Pazar

İlgili '*coğrafi pazar*' tanımı, piyasada sunulan ürün ve hizmetlerin arz ve taleplerinin gerçekleştiği, rekabet şartlarının yeterince homojen olduğu ve komşu alanlardaki söz konusu şartların yeterli derecede farklı olması nedeni ile ayırt edilebilir nitelikte olduğu coğrafi alanı anlatmaktadır. Bu tanım kapsamında, ilgili coğrafi pazarın, sabit çağrı sonlandırma hizmetinin tüm ülke genelinde verilmesinden ve ilgili ürün/hizmet karşılığında ücretlendirilen fiyatların aynı oluşundan dolayı, tüm ülke olması gerekmektedir.

4 İlgili Pazarda Düzenleme Gereksinimi

4.1 Üçlü Kriter Testi

Komasyon'un 17 Aralık 2007 tarihli Tavsiye Kararında (2007/879/EC)¹⁵ aşağıda sıralanan kriterlerin hepsini birlikte sağlayan pazarların öncül düzenlemelere tabi olabileceği, pazarlar düzenlenirken bu üç kriterin tek tek değerlendirilmesi ve bu üç kriterden biri karşılanmıyorsa ilgili pazarda öncül düzenlemelerin yapılmaması gerektiği ifade edilmektedir. Piyasa analizi aşamasında esas alınan söz konusu üç kriter aşağıda yer almaktadır:

- Piyasaya giriş önünde yüksek ve geçici olmayan engel veya engellerin olması,
- Piyasa yapısının belirli bir dönem içinde kendiliğinden rekabetçi yapıya kavuşacağı beklenmemesi ve
- Rekabet hukuku kurallarının tek başına uygulanmasının piyasa aksaklıklarını gidermede yetersiz olması.

Aynı kriterler, ilgili Yasa altında yayımlanmış olan "Erişim, Ara Bağlantı, Piyasa Analizi ve Tarifeler" Tüzüğü'nün 9'uncu maddesinde de yukarıda belirtildiği şekilde yer almaktadır. Bundan yola çıkarak, işbu piyasa analizinin pazarı için ilgili test gerçekleştirilmiş ve sonuçları aşağıda belirtilmiştir.

4.1.1 Birinci Kriter

Sabit şebeke haberleşme sağlayıcısı, kendi şebekesinde toptan çağrı sonlandırma pazarında, söz konusu hizmetlerin doğası gereği tekel olmakta ve %100 pazar payı bulunmaktadır. Sabit şebeke kullanıcısı yönünde çağrı gerçekleştiren taraf, çağrının sonlanacağı şebekeyi seçebilme şansına sahip olmamaktadır. Buna ek olarak, yakın veya orta vadede, çağrı sonlandırma pazarında arz veya talep yönlü ikame yapma olasılığı görülmektedir. Bu nedenlerden yola çıkarak, işbu piyasa analizinin yapıldığı dönem kapsamında, sabit şebeke pazarına girişte yüksek ve geçici olmayan engeller bulunmaktadır.

Değerlendirme sonucunda, sabit çağrı sonlandırma pazarında birinci kriterin uygunluğu tespit edilmiştir.

4.1.2 İkinci Kriter

Piyasa analizinin daha önceki bölümlerinde belirtildiği üzere, sabit şebeke haberleşme sağlayıcısı, tekel pazar gücüne sahip olmakta ve sabit şebeke yönünde çağrı sonlandırma hizmetinin arz veya talep ikamesi bulunmamaktadır. Buna ek olarak, arz ve talep ikamesinin olmayışının, yakın gelecekte değişimi öngörülmediğinden dolayı, piyasa yapısının belirli bir dönem içinde

¹⁵ Commission Recommendation of 17 December 2007 on relevant product and service markets within the electronic communications sector susceptible to ex ante regulation in accordance with Directive 2002/21/EC of the European Parliament and of the Council on a common regulatory framework for electronic communication networks and services 2007/879/EC

Available at: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/oj/2007/l_344/l_34420071228en00650069.pdf

kendiliğinden rekabetçi yapıya kavuşacağıının beklenmemesi kısa ve orta vadede mümkün değildir.

Sonuç olarak, sabit çağrı sonlandırma pazarında ikinci kriterin uygunluğu tespit edilmiştir.

4.1.3 Üçüncü Kriter

Kurum'un yapmış olduğu tespitlere göre, sabit çağrı sonlandırma pazarında herhangi bir haberleşme sağlayıcısı tarafından dışlanma veya önyargılı davranış gibi rekabeti kısıtlayıcı faaliyetler mümkün görölmektedir. Dışlayıcı ve önyargılı faaliyetlerde bulunarak, EPG'ye sahip bir haberleşme sağlayıcısı başka bir haberleşme sağlayıcısını pazar dışı kılabilir. Rekabet hukuku kurallarının tek başına uygulanmasının piyasa aksaklıklarını gidermede yetersiz olması durumunda, Rekabet Yasası yanında, Kurum tarafından getirilecek öncül düzenlemeler de sabit şebekedeki çağrı sonlandırma hizmetleri ile ilgili piyasalarda oluşan rekabeti önleyici etkileri azaltmaya yardımcı olacaktır.

Değerlendirme sonucunda, sabit çağrı sonlandırma pazarında üçüncü kriterin uygunluğu tespit edilmiştir.

4.2 Sonuç

Sonuç olarak, üçlü kriter testi göz önünde bulundurulduğunda, ilgili pazarda rekabet seviyesine göre belirlenecek EPG'ye sahip haberleşme sağlayıcı veya haberleşme sağlayıcılara yükümlülük(ler) getirilebileceği değerlendirilmektedir.

5 Rekabet Seviyesinin Analizi

K.K.T.C.'deki sabit şebekede çağrı sonlandırma pazarında, ilgili ürün/hizmetin tamamlanmasına müteakip, atılması gereken bir sonraki adım, bu azarda faaliyet gösteren haberleşme sağlayıcının EPG olup olmadığının değerlendirmesini yapmaktır.

Yasa'nın birinci kısım genel kurallar başlığı altında '*Etkin Piyasa Gücü*', "*bir elektronik haberleşme şebekesinin bir operatörünün bireysel olarak veya başkalarıyla birlikte, ilgili elektronik haberleşme piyasasında rakipleri, müşterileri ve nihai olarak, tüketicilerden belirgin ölçüde bağımsız hareket edebilmesine imkân veren ekonomik güç*" olarak tanımlanmaktadır. Kurumumuz, ilgili piyasada faaliyet gösteren EPG'ye sahip haberleşme sağlayıcıları tespit etmek amacı ile "*Erişim, Ara Bağlantı, Piyasa Analizi ve Tarifeler*" Tüzüğü'nün ilgili bölümleri dikkate alınmaktadır.

Pazarda EPG'ye sahip bir haberleşme sağlayıcının olup olmadığı değerlendirilirken temel alınan husus, ilgili haberleşme sağlayıcının tek başına ya da başka bir haberleşme sağlayıcısıyla birlikte pazardaki ekonomik parametreleri belirleyebilme gücüdür. Bu kapsamda EPG'ye sahip haberleşme sağlayıcının tespitinde öncelikli olarak Pazar payı dikkate alınmakta ve istisnai durumlar hariç genellikle yüksek orandaki (%50'nin üzerindeki) pazar payına sahip bir haberleşme sağlayıcının bulunması durumunda söz konusu haberleşme sağlayıcı EPG'ye sahip haberleşme sağlayıcı olarak belirlenmektedir. Ancak, EPG'ye sahip haberleşme sağlayıcının tespitinde, ilgili piyasadaki pazar payının yanında, kolayca tekrarlanamayan altyapıların kontrolü, teknolojik avantajlar veya üstünlük, finansal kaynaklara kolay ve ayrıcalıklı erişim imkânı, ölçek ekonomisi, kapsam ekonomisi, dikey bütünleşme, gelişmiş dağıtım ve satış ağları gibi hususlarda dikkate alınmaktadır. Dolayısı ile EPG'ye sahip haberleşme sağlayıcıların belirlenmesinde sadece ilgili piyasadaki pazar payına bakılmamalı, ayrıca etkin piyasa gücüne sahip olunmasına katkıda bulunan diğer faktörlere de bakılmalıdır. Bu bölümde dikkate alınacak koşullar aşağıda belirtilmiştir:

- Pazar Paylarının Dağılımı
- Potansiyel Rekabetin Olmaması
- Dengeleyici Alım Gücünün Olmaması
- Geleceğe Dönük Değerlendirme

Kısaca belirtilmiş olan başlıklar, aşağıda daha detaylı olarak irdelenmektedir.

5.1 Pazar Paylarının Dağılımı

Pazar paylarının tespitinde ilgili piyasanın özelliklerine göre; gelir, abone sayısı, kullanıcı sayısı, trafik miktarı, iletim kapasitesi, iletim hattı sayısı gibi veriler uygun ve mevcut olduğu ölçüde kullanılır. Avrupa Komisyonu uygulamalarında %25'in üzerinde pazar payı olmayan haberleşme sağlayıcıların söz konusu pazarda (tek başına) EPG'ye sahip olması genellikle olasılık dışı görülmektedir. Tek başına EPG'nin genellikle haberleşme sağlayıcıların %40'ın üzerinde pazar payına sahip olduğu durumlarda ortaya çıktığı kabul edilmekle birlikte daha düşük pazar

paylarında da EPG'nin bulunabileceği ifade edilmektedir¹⁶. %50'nin üzerindeki pazar payı ise EPG'nin varlığına işaret eden güçlü bir karine olarak dikkate alınmaktadır.

İlgili piyasada bulunan haberleşme sağlayıcı, kendi şebekesinde sonlanan sabit çağrı hizmeti piyasası içerisinde %100 pazar payına sahiptir. Mevcut mevzuat gereği, K.K.T.C. Telekomünikasyon Dairesi, ülkemizde faaliyet gösteren tek sabit şebeke haberleşme sağlayıcısı olmakla birlikte, gelecekte sabit elektronik haberleşme pazarına yeni haberleşme sağlayıcıların girmesi durumunda, bu haberleşme sağlayıcıların da çağrı sonlandırma pazarında %100 pazar payına sahip olacağı değerlendirildiğinden, söz konusu haberleşme sağlayıcılar ileriye dönük bir bakış açısıyla bu kapsamda değerlendirilmiş olup, piyasa analizi dokümanının ilerleyen bölümlerinde 'diğer sabit haberleşme sağlayıcılar' olarak nitelendirilmişlerdir. Bunun sebebi, çağrı sonlandırma hizmetinin yapısı gereği, her haberleşme sağlayıcı kendisine gelen çağrıyı kendi şebekesinde sonlandırır ve söz konusu hizmetin başka kanallar vasıtası ile tedarikinin mümkün değildir. Dolayısıyla, sabit şebeke haberleşme sağlayıcısı tanım gereği, pazar payı dikkate alındığında kendi şebekesinde çağrı sonlandırma pazarında tekel konumundadır.

5.2 Potansiyel Rekabetin Olmaması

Potansiyel rekabet, yeni haberleşme sağlayıcılarının ilgili piyasaya girebilme potansiyelleri olarak tanımlanmaktadır. Bilindiği üzere, tam ve etkin rekabetin olduğu koşullarda, haberleşme sağlayıcılar fiyatlarını, piyasadaki diğer oyuncuları da temel alarak belirlemektedirler. Bu piyasa analizin pazar tanımı bölümünde de belirtilmiş olduğu gibi, sabit bir yerde sunulan telefon şebekelerinde bulunan aboneler yönünde çağrı sonlandırma hizmetine toptan seviyede uygulanabilir olarak değerlendirilebilecek arz veya talep yönlü ikame hizmet bulunmamaktadır. Detay verecek olunursa, 'Arayan Taraf Öder' prensibi gereği, arz ve talep yönlü ikame olasılığı ortadan kalkmakta, ilgili hizmeti, çağrının sonlanacağı şebekenin haberleşme sağlayıcısı dışında verebilecek başka bir haberleşme sağlayıcı bulunmamaktadır.

Buna ek olarak, piyasa analizi çalışmasının yürütüldüğü dönemde, sabit şebekelerde çağrı sonlandırma pazarı piyasa dinamiklerini değiştirecek herhangi bir teknolojik değişim beklenmemektedir. Çıkarılacak anlam, sabit şebeke haberleşme sağlayıcısının, sabit şebekede çağrı sonlandırma hizmeti arzı ile ilgili olarak kısa ve orta vadede potansiyel rekabeti tehdit olarak görmemesidir.

Teknik bariyerler ve 'Arayan Taraf Öder' prensibi nedeniyle, mobil çağrı sonlandırma pazarında herhangi bir düzenlemenin olmaması durumunda, her bir haberleşme sağlayıcının çağrı sonlandırma ücretleri üzerinden aşırı kâr elde etme mantığıyla hareket ederek çağrı sonlandırma ücretlerini yükseltebileceği düşünülmektedir. Sonuç olarak, sabit şebeke haberleşme sağlayıcısı, gelirlerini azami hale getirme ve aynı zamanda karşı haberleşme sağlayıcılarının masraflarını

¹⁶ Commission guidelines on market analysis and the assessment of significant market power under the Community regulatory framework for electronic communications networks and services, 2002/C, 165/03 page 75.

artırma sonucunu doğuracak şekilde sonlandırma ücretini rekabet seviyesinin üzerinde tutmakta serbesttir.

5.3 Dengeleyici Alım Gücünün Olmaması

Dengeleyici alım gücünün var olduğu ortamda, haberleşme sağlayıcısının uyguladığı fiyat artışı veya hizmet kalitesinin düşmesi durumlarında, müşterilerin uygun olabilecek başka alternatiflere kısa zaman dilimleri içerisinde yönelebilmelerini anlatmaktadır. Sonlandırma ücretlerinin mümkün olan en alt seviyede tutmayı isteyen iki ekonomik unsur bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, tarifeleri kapsamında çağrı sonlandırma ücretini ödeyen müşteriler (perakende seviyede), ikincisi ise çağrı sonlandırma hizmetini satın alan diğer haberleşme sağlayıcılarıdır (toptan seviyede). Bu kapsamda, dengeleyici alım gücü değerlendirmesi, bahsi geçen ekonomik unsurların, piyasa güçlerini kullanarak, çağrı sonlandırma hizmeti ücretlendirilmesinin belirlenmesinde haberleşme sağlayıcı üzerinde baskı uygulayabilmesini incelemektedir.

Perakende müşterilerin pazarlık gücü

Perakende müşterilerin, çağrı sonlandırma hizmeti ücretlendirilmesinin belirlenmesinde haberleşme sağlayıcı üzerinde uygulayacakları pazarlık gücü, arayacakları ve sabit şebekenin aboneliği bulunan tarafa, alternatif yollar vasıtası ile ulaşabilmelerine bağlı bulunmaktadır. Daha önceden de belirtildiği üzere, günümüz teknolojisi ile sabit şebeke yönüne arama yapmak isteyen kişiler, bu şebekede çağrı sonlandırma yapmak zorundadır. Alternatif arama metodlarında ise, ikame hale getirirse bile, bunların varsayımsal tekel testinde fiyat belirlemesine engel teşkil edecek derecede olmayacağı düşünülmektedir. Ayrıca, kullanıcıların büyük bir bölümünün ödedikleri dakika bazında kendilerine yansıtılan tarife ücretinin ne olduğunu, ya da bu ücretin hangi maliyet unsurlarından oluştuğu konusunda yeterli bilgi sahibi olmamaktadır ve sonlandırma ücretlerine karşı duyarsız kalabilmektedir. Duyarlılık eksikliği ve çağrı sonlandırma ücretleri hakkındaki bilinç eksikliği, perakende müşterilerin pazarlık gücünü sınırlı denilecek seviyede tutmaktadır.

Toptan müşterilerin pazarlık gücü

Diğer değerlendirmede ise, toptan seviyedeki müşterilerin, yani çağrı sonlandırma hizmeti satın alan diğer haberleşme sağlayıcılarının, çağrı sonlandırma ücretlerinin belirleme hususunda pazarlık güçlerini kullanarak sabit şebeke haberleşme sağlayıcısını etkileyebilme kabiliyetleridir. Daha önceden de belirtildiği üzere, çağrı sonlandırma hizmeti 'toptan' bir girdi olup, aramayı gerçekleştiren haberleşme sağlayıcı tarafından, aramanın sonlandığı haberleşme sağlayıcısından alınmaktadır. Teknolojik kısıtlamalardan ötürü, çağrının kendi şebekesinde sonlandığı haberleşme sağlayıcı tekel konumunda bulunmakta, diğer haberleşme sağlayıcı, söz konusu hizmeti başka bir kanaldan tedarik etme şansına sahip olamamaktadır. Bahsi geçen kısıtlama, sabit şebeke yönüne çağrı yapmak isteyen toptan müşterilerin pazarlık gücünü sınırlı seviyede tutmaktadır.

Kurumun yapmış olduğu değerlendirmelere göre, kısa veya orta dönemde, dengeleyici alım gücünün çağrı sonlandırma pazarında etkin olacağı düşünülmemektedir.

5.4 Geleceğe Dönük Değerlendirme

Pazar tanımı bölümünde de açıklanıp irdelendiği üzere, sabit şebekede çağrı sonlandırma hizmetine toptan seviyede arz veya talep yönlü ikame edebilecek hizmet bulunmamaktadır. Ayrıca Kurumun sahip olduğu görüşe göre, sabit şebeke haberleşme sağlayıcısının ilgili piyasada (sabit şebekede çağrı sonlandırma pazarı) sahip olduğu tekel gücünü ve mevcut piyasa dinamiklerini etkileyecek bir teknolojik değişimin, raporlama ve izleme süresi boyunca gerçekleşmesi beklenmemektedir.

5.5 Etkin Piyasa Gücü (EPG) Değerlendirmesinin Sonucu

Sabit çağrı sonlandırma pazarı içerisinde yapılan değerlendirme sonucunda, bu pazarda faaliyet gösteren tek sabit şebeke haberleşme sağlayıcısının çağrı sonlandırma pazarında %100 pazar payına sahip olduğu ve ne şu anda ne de yakın gelecekte, az/talep yönlü ikame hizmetinin bulunmadığı tespit edilmiştir. Bahsi geçen haberleşme sağlayıcı kendi şebekesindeki çağrı sonlandırma hizmetlerinde tekel gücüne sahiptir. Ayrıca, pazara girmesi muhtemel diğer haberleşme sağlayıcıların da kendi şebekelerindeki çağrı sonlandırma hizmetlerinde tekel gücüne sahip olacaklardır. Dolayısıyla, Yasa'nın ilgili maddeleri, bu Yasa altında yayımlanmış olan "*Erişim, Ara Bağlantı, Piyasa Analizi ve Tarifeler*" Tüzüğü ve geçmiş bölümlerde tartışılan unsurlar ışığında, K.K.T.C. Telekomünikasyon Dairesi ve sabit çağrı sonlandırma hizmeti sunabilecek diğer haberleşme sağlayıcıların sabit çağrı sonlandırma pazarında, EPG'ye sahip haberleşme sağlayıcılar oldukları tespit edilmiştir.

6 EPG'ye Sahip Haberleşme Sağlayıcısına Getirilecek Yükümlülükler

EPG'ye sahip haberleşme sağlayıcıların tespiti, ilgili piyasada etkin rekabetin olmayışının kanıtı olarak algılanabilir. Piyasa analizine bakıldığında, rekabetin yeterli seviyede olmayışının ve ilgili pazarda sürdürülebilir rekabetin tesisini sağlamak açısından çeşitli önlemlerin alınması gerekliliği görülmektedir.

Genel anlamda rekabet politikaları çerçevesinde haberleşme sağlayıcıların rekabeti kısıtlayıcı uygulamaları temelde rakipleri dışlayan fiyat dışı uygulamalar (düşük kalitede hizmet sunma, erişim taleplerini reddetme ya da erteleme taktikleri uygulama gibi) ile fiyata dayalı uygulamaların (fiyat sıkıştırması, yıkıcı fiyatlandırma, fiyat ayrımcılığı gibi) yanı sıra son kullanıcıların aleyhine uygulamalar (aşırı fiyat belirleme, düşük kalite gibi) olarak da ortaya çıkmaktadır. Bu kapsamda EPG'ye sahip haberleşme sağlayıcının ilgili toptan pazarda sahip olduğu pazar gücünü EPG'ye sahip olmadığı bir başka pazara kaydırarak rekabet ihlaline sebebiyet vermesi, ilgili pazara giriş engeli oluşturması veya ilgili pazardaki gücünü kullanarak fiyat sıkıştırması ya da aşırı fiyat uygulaması ve düşük kalitede hizmet sunması gibi hususlar yer almaktadır. Dolayısıyla, sabit çağrı sonlandırma gibi toptan pazarlarda ortaya çıkabilecek rekabet problemleri de hem son kullanıcı hem de potansiyel rakipler açısından olumsuz etkiler taşıyabilmektedir.

Hâlihazırda sabit çağrı sonlandırma pazarında yer alan haberleşme sağlayıcı, kendi şebekesinde %100 pazar payına sahiptir. Bu itibarla, hem sabit çağrı sonlandırma pazarında hem de perakende sabit hizmetlerde faaliyet gösteren sabit haberleşme sağlayıcının, sabit çağrı sonlandırma pazarında sahip olduğu pazar gücünü kullanarak perakende pazarda potansiyel rakipleri ya da alternatif haberleşme sağlayıcıları dışlayıcı politikaları izlemesi muhtemeldir. Bu kapsamda, sabit çağrı sonlandırma pazarında EPG'ye sahip olan haberleşme sağlayıcının müşterileri olan haberleşme sağlayıcılara (aynı zamanda perakende pazarda rakipleri olan haberleşme sağlayıcılara) aşırı fiyatla ve/veya düşük kalitede çağrı sonlandırma hizmeti sunmak istemesi de muhtemeldir.

Yukarıda da yer verildiği üzere, sabit çağrı sonlandırma pazarında EPG'ye sahip olan haberleşme sağlayıcının uygulayabileceği rekabeti kısıtlayıcı uygulamalara aşağıda kısaca değinilmektedir:

Fiyat dışı uygulamalar:

Çağrı sonlandırma pazarında EPG'ye sahip olan haberleşme sağlayıcı, pazara yeni giren rakipleri ile ara bağlantı yapmayı reddederek, yeni haberleşme sağlayıcıların abone kazanmasını engelleme yolunu seçebilmektedir. Ayrıca, ilgili pazarda EPG'ye sahip olan haberleşme sağlayıcı ara bağlantı yapmayı reddetmek yerine yapılan ara bağlantının kalitesini düşürmek, aşırı fiyatla sunmak, ayrımcılık yapmak ya da çağrıyı göndermekten imtina etmek gibi diğer rekabet ihlali uygulamalarıyla rakiplerini zor durumda bırakma yolunu uygulayabilmektedir.

Fiyata dayalı uygulamalar:

Çağrı sonlandırma pazarında EPG'ye sahip olan haberleşme sağlayıcı aşırı fiyat, fiyat sıkıştırması ve fiyat ayrımcılığı gibi fiyata dayalı çeşitli uygulamalarla rakiplerini pazarın dışına itebilmektedir. Söz gelimi, çağrı sonlandırma kapsamında her haberleşme sağlayıcı kendi şebekesi üzerinde EPG'ye sahip olduğundan, anılan haberleşme sağlayıcıların aynı zamanda rakipleri olan müşterilerine sundukları çağrı sonlandırma hizmetleri için aşırı fiyat uygulamaları söz konusu olabilmektedir. Ayrıca, ilgili pazarda EPG'ye sahip olan haberleşme sağlayıcıların toptan ücretleri yüksek belirleyebilecekleri gibi, perakende ücretleri düşük belirleyerek rakip haberleşme sağlayıcıların faaliyetlerini devam ettirebilmeleri için yeterince fiyat marjı bırakmamaları da mümkün olabilmektedir.

Öte yandan, sabit haberleşme sağlayıcı çağrı sonlandırma pazarında sahip olduğu gücü kullanarak perakende pazarda rakiplerini zor durumda bırakabilecek şekilde fiyat ayrımcılığı yapabilmektedir. EPG'ye sahip haberleşme sağlayıcı rakiplerine, kendisine sağladığı koşullarla çağrı sonlandırma hizmeti sağlamayacak olursa diğer haberleşme sağlayıcıların şebekeler arası tarifesi artacaktır. Bu kapsamda, şebeke içi (on-net) tarifeler ile şebekelerarası (off-net) tarifeler arasındaki fark daha da açılabilir. Ayrıca, birbirine benzer şebeke ve maliyet yapısına sahip haberleşme sağlayıcıların çağrı sonlandırma ücretlerini karşılıklı olarak çok yüksek veya çok düşük belirleyerek pazardaki diğer haberleşme sağlayıcıları zor durumda bırakmaları halinde haberleşme sağlayıcılar arasında örtülü anlaşmanın varlığından söz edilebilmektedir.

Yukarıda yer verilen rekabet problemlerinin; rakiplerin maliyetlerinin artırılması, satışlarının kısıtlanması ve pazarın dışına itilmesi gibi çeşitli etkileri olabilecektir. Bu bağlamda, yukarıda bahsedilen rekabet problemlerine yol açabilecek piyasa koşullarının önüne geçilmesini teminen piyasa analizinin yapılması, EPG'ye sahip haberleşme sağlayıcıların belirlenmesi ve buna bağlı olarak EPG'ye sahip haberleşme sağlayıcılara yükümlülük getirilmesi gerekmektedir.

Bu kapsamda, örneğin sabit çağrı sonlandırma ücretlerine tarife kontrol yükümlülüğünün getirilmesiyle sabit şebeke haberleşme sağlayıcısının çağrı sonlandırma ücretlerini karşılıklı olarak çok yüksek veya çok düşük belirleyebilmelerinin önüne geçilebilecek; dolayısıyla örtülü anlaşma gibi rekabeti kısıtlayıcı uygulamaların öncül düzenlemeler yoluyla giderilmesi gerçekleştirilebilir.

Dolayısıyla, bu bölümde, önceki bölümlerde yapılan rekabet analizi neticesinde sabit çağrı sonlandırma pazarında EPG'ye sahip oldukları tespit edilen haberleşme sağlayıcılara yönelik olarak pazarda görülmesi muhtemel rekabet problemleri ile orantılı düzenleyici tedbirlerin belirlenmesi gerekmektedir.

6.1 Erişim ve/veya Ara bağlantı Sağlama Yükümlülüğü

Yasa, 'Ara Bağlantıyı', "bir haberleşme sağlayıcının kullanıcılarının aynı veya bir başka haberleşme sağlayıcının kullanıcılarıyla haberleşmesini veya bir başka haberleşme sağlayıcının sağladığı

hizmetlere erişmesini temin etmek için aynı veya farklı haberleşme sağlayıcılar tarafından kullanılan elektronik haberleşme şebekelerinin fiziksel ve mantıksal olarak birbirine bağlanmasını anlatır” şeklinde tanımlamaktadır. Aynı Yasada, ‘erişim’ tanımı ise “elektronik haberleşme şebekesi, destekleyici altyapı ve/veya bağlantılı hizmetlerin başka haberleşme sağlayıcıların kullanımına sunulmasını anlatır” şeklinde tanımlamaktadır. İlgili Yasa altında yapılmış olan “Erişim, Ara Bağlantı, Piyasa Analizi ve Tarifeler” Tüzüğü’nün 12’nci maddesinin (5)’inci fıkrasına göre “Kurum ilgili bir piyasada etkin piyasa gücüne sahip olduğunu tespit ettiği herhangi bir haberleşme sağlayıcısına; bu Tüzüğün 6. Maddesi ile belirlenen erişim kapsamındaki bileşenlere 7’inci madde ile belirlenen koşullar doğrultusunda erişim yükümlülüğü getirebilir” ifadesine yer verilmektedir. Dolayısıyla ara bağlantı sağlama yükümlülüğü kapsamında, sabit elektronik haberleşme pazarında hizmet sunan haberleşme sağlayıcıların, sunmakta oldukları hizmetleri ya da şebeke bileşenlerini düzenlenmiş fiyatlar ve şartlar üzerinden perakende piyasalarda rakipleri olan ya da söz konusu hizmeti talep eden diğer haberleşme sağlayıcılara sunmaları gerekmektedir.

Bu piyasa analizinde incelenen erişim ve ara bağlantı hizmeti, sabit şebekede çağrı sonlandırması yapabilmek için kurulması gerekli olan ara bağlantıdır. Teknik olarak çağrı sonlandırma hizmetlerinin arz ve talep ikamesinin bulunmadığı ve buna bağlı olarak da sabit haberleşme sağlayıcının kendi şebekesinde sonlandıracağı çağrılar üzerinde tekel gücüne eşdeğer bir piyasa gücüne sahip olduğu dikkate alındığında, diğer haberleşme sağlayıcıların abonelerine sağlayacakları elektronik haberleşme hizmetlerinde çağrı sonlandırma hizmetleri zorunlu unsur kapsamında değerlendirilebilecektir. Söz konusu hizmetlerin zorunlu unsur niteliğini haiz olmasından ötürü bu hizmetlerin sabit haberleşme sağlayıcılar tarafından sunulması gereklilik arz etmektedir.

Kendisine ara bağlantı sağlama yükümlülüğü getirilmiş EPG’ye sahip haberleşme sağlayıcıların düzenlemeye konu olan hizmetlerin sunulmasında direnç gösterdikleri de görülebilmektedir. Bu direnç kendini uygulamalarda ayak direme, prosedürlerini uzatarak hizmetin verilmesini sürüncemede bırakma ve teknik imkânsızlıklar öne sürme gibi davranışlarla kendini göstermektedir ki, bu türden davranışların anlaşma yapmayı reddetme kapsamındaki rekabete aykırı davranışlar arasında değerlendirilmesi de mümkündür. Bu nedenle ara bağlantı sağlama yükümlülüğünün sağlıklı bir şekilde işlerlik kazandırılmasını teminen ayrımcılık yapmama ve şeffaflık yükümlülükleri gibi tamamlayıcı yükümlülüklerle de ihtiyaç duyulabilmektedir. Ayrıca, sabit çağrı sonlandırma kapsamında ara bağlantı sağlama yükümlülüğünün uygulama esaslarının şeffaf ve ayırım gözetmeyecek şekilde izlenebilmesini teminen referans ara bağlantı teklifi hazırlama ve yayımlama yükümlülüğü gerekebilmektedir.

Bu çerçevede, sabit çağrı sonlandırma pazarı kapsamında ilgili mevzuat dikkate alındığında ve yukarıda bahsi geçen rekabet ihlallerinin ortaya çıkabileceği düşünüldüğünde, sabit elektronik haberleşme sektöründe faaliyet gösteren sabit şebeke haberleşme sağlayıcısı ve diğer sabit haberleşme sağlayıcılara erişim ve ara bağlantı sağlama yükümlülüğünün getirilmesi gerektiği değerlendirilmektedir.

6.2 Ayrımcılık Yapmama Yükümlülüğü

Yasa'nın 36'ncı maddesi altında yer alan 'İlave Yükümlülükler' cetvelinin, Kısım B 'ayrımcılık yapmama yükümlülükleri' içerisinde "Kurum, ara bağlantı ve/veya erişimle ilgili olarak, ayrımcılık yapmama yükümlülükleri koyabilir" hükmü yer almaktadır. Buna ilaveten, ilgili Yasa altında yapılmış olan "Erişim, Ara Bağlantı, Piyasa Analizi ve Tarifeler" Tüzüğü'nün 12'inci maddesinin (3)'üncü fıkrasına göre "Kurum ilgili bir piyasada etkin piyasa gücüne sahip olduğunu tespit ettiği herhangi bir haberleşme sağlayıcısına; başka haberleşme sağlayıcılarına hizmet vermesinin söz konusu olduğu durumlarda, kendi hizmetleri için veya bağlı kuruluşlarının veya ortaklarının hizmetleri için sağladığı şartlar ve kaliteyle eşdeğer şartlar uygulaması, hizmet sunması ve bilgi sağlaması yükümlülüklerini getirebilir" ifadesi yer almaktadır.

Bu anlamda pazarda etkin rekabet ortamının sağlanması açısından ayrımcılık yapmama yükümlülüğü büyük önem taşımaktadır. Ayrımcılık yapmama yükümlülüğü, EPG'ye sahip haberleşme sağlayıcının perakende pazarda benzer ürünler sunmakta olan diğer haberleşme sağlayıcılara benzer durumlarda, çağrı sonlandırma hizmetlerinde eşit şartlar uygulaması ve diğer haberleşme sağlayıcılara kendine sunduğu hizmetlere eşdeğer kalite ve koşullarda hizmet sağlamanın temin edilmesine yöneliktir. Bu şekilde getirilen ayrımcılık yapmama yükümlülüğü ile ara bağlantı talebinde bulunan üçüncü kişilerin, yükümlü haberleşme sağlayıcının kendi ya da birimleri veya iştirakleri ile aynı koşullarda hizmet alabilmeleri sağlanmış olmaktadır. Dolayısıyla ayrımcılık yapmama yükümlülüğü getirilmiş tüm EPG'ye sahip haberleşme sağlayıcılar, diğer tüm haberleşme sağlayıcılara aynı koşullarda hizmet sunmak zorunda olacaktır.

Bu çerçevede, sabit çağrı sonlandırma pazarı kapsamında ilgili mevzuat dikkate alındığında ve yukarıda bahsi geçen rekabet ihlallerinin ortaya çıkabileceği düşünüldüğünde, sabit elektronik haberleşme sektöründe faaliyet gösteren sabit şebeke haberleşme sağlayıcısı ve diğer sabit haberleşme sağlayıcılara ayrımcılık yapmama yükümlülüğünün getirilmesi gerektiği değerlendirilmektedir.

6.3 Şeffaflık Yükümlülüğü

Yasa'nın 36'ncı maddesi altında yer alan 'İlave Yükümlülükler' cetvelinin, Kısım A 'şeffaflık yükümlülükleri' içerisinde "Kurum, haberleşme sağlayıcılarından, muhasebe bilgileri, teknik özellikler, şebeke özellikleri, sağlama ve kullanım şartları ve fiyatlar gibi, belirlenmiş bilgileri duyurmalarını talep eden, ara bağlantı ve/veya erişimle ilgili şeffaflık yükümlülükleri koyabilir" hükmü yer almaktadır.

Buna ilaveten, ilgili Yasa altında yapılmış olan "Erişim, Ara Bağlantı, Piyasa Analizi ve Tarifeler" Tüzüğü'nün 12'inci maddesinin (2)'inci fıkrasına göre "Kurum ilgili bir piyasada etkin piyasa gücüne sahip olduğunu tespit ettiği herhangi bir haberleşme sağlayıcısına; muhasebe bilgileri, teknik özellikler, şebeke özellikleri, sağlama ve kullanım şartları ve fiyatlar gibi, belirlenmiş bilgileri kamuoyuna duyurmalarını talep eden, ara bağlantı ve/veya erişimle ilgili şeffaflık yükümlülükleri koyabilir" ifadesi yer almaktadır. Bu itibarla en temel anlatımla şeffaflık yükümlülüğü, erişim ve ara bağlantı hususlarında haberleşme sağlayıcıların muhasebe bilgisine, teknik ayrıntılara, şebeke

özelliklerine ve kullanım ile hizmet sunumuna ilişkin koşullar ve fiyatlara ilişkin verilerin ilgili taraflara şeffaf bir şekilde açıklanmasıdır. Dolayısıyla, şeffaflık yükümlülüğünün getirilmesi ile birlikte pazara yeni girecek haberleşme sağlayıcıların doğru öngörüler içinde bulunmalarının yanında haberleşme sağlayıcılar arasında ortaya çıkabilecek olası anlaşmazlıkların önüne geçilmesi de temin edilmiş olacaktır.

Ayrıca, şeffaflık yükümlülüğü ile erişim ve ara bağlantıya ilişkin verilerin şeffaf hale gelmesinin sağlanması dolayısıyla şeffaflık yükümlülüğü ve ara bağlantı sağlama arasında doğal bir ilişki olduğu değerlendirilmektedir. Bu doğal ilişkiye benzer nitelikte bir başka ilişki de şeffaflık yükümlülüğü ile hesap ayırımı, referans erişim teklifi hazırlama ve ayrımcılık yapmama yükümlülükleri arasında bulunmaktadır. Şeffaflık yükümlülüğü, rekabete aykırı ayrımcı uygulamaların teşhis edilmesi noktasında ayrımcılık yapmama yükümlülüğünün de doğal olarak tamamlayıcısıdır.

Bu çerçevede, sabit çağrı sonlandırma pazarı kapsamında ilgili mevzuat dikkate alındığında ve yukarıda bahsi geçen rekabet ihlallerinin ortaya çıkabileceği düşünüldüğünde, sabit elektronik haberleşme sektöründe faaliyet gösteren sabit şebeke haberleşme sağlayıcısı ve diğer sabit haberleşme sağlayıcılara şeffaflık yükümlülüğünün getirilmesi gerektiği değerlendirilmektedir.

6.4 Referans Ara bağlantı Teklifleri Hazırlama ve Yayımlama Yükümlülüğü

İlgili Yasa altında yapılmış olan “Erişim, Ara Bağlantı, Piyasa Analizi ve Tarifeler” Tüzüğü’nün 12’inci maddesinin (2)’inci fıkrasının (a) bendine göre “Kurum ilgili bir piyasada etkin piyasa gücüne sahip olduğunu tespit ettiği herhangi bir haberleşme sağlayıcısına, verdiği bükümlü metalik çift yerel ağa ayırık erişim hizmetleri için en az Birinci Cetvel’de yer alan hususları içeren, diğer ara bağlantı veya erişim hizmetlerine yönelik olarak ise en az İkinci Cetvel’de yer alan hususları içeren ve verdiği hizmetlerin piyasa ihtiyaçlarına yönelik bileşenlerine ayrılmış bir referans teklifi yayımlaması yükümlülüğü getirebilir” ifadesi yer almaktadır.

Buna ilaveten, söz konusu yükümlülüğün 2002/19/EC sayılı Erişim Direktifi’nde¹⁷ EPG’ye sahip haberleşme sağlayıcılara getirilecek yükümlülükler arasında müstakil olarak belirtilmediği, ancak şeffaflık yükümlülüğü kapsamında değerlendirildiği görülmektedir. Bu yükümlülük tek başına işlevselliği haiz olmamakla birlikte ara bağlantı sağlama yükümlülüğü getirilmiş olan sabit şebeke haberleşme sağlayıcılarının sağlayacakları hizmetleri hangi şartlarda diğer haberleşme sağlayıcılara sunacaklarına ilişkin şeffaflığı temin etmesi açısından son derece önemlidir. Dolayısıyla referans ara bağlantı teklifleri hazırlama ve yayımlama yükümlülüğünün esasen sabit telefon hizmeti sunan haberleşme sağlayıcılarına getirilmesinin gerektiği düşünülmektedir. Nitekim, sektörde rekabetin sağlanması açısından en önemli hizmetlerden birinin ara bağlantı olduğu düşünüldüğünde, tam rekabet ortamının sağlanmasını teminen, sektöre yeni girecek

¹⁷ Directive 2002/19/EC of the European Parliament and of the Council of 7 March 2002 on access to, and interconnection of, electronic communications networks and associated facilities (Access Directive)
Available at: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2002:108:0007:0007:EN:PDF>

haberleşme sağlayıcılar ya da ilgili hizmeti talep edenler bakımından ara bağlantı koşullarının açık ve net bir şekilde belirlenmesi büyük önem arz etmektedir.

Kurum tarafından onaylanacak olan referans ara bağlantı teklifleri sunulan hizmetin kapsamını belirleyici bir role ve kritik bir öneme sahiptir. Zira referans ara bağlantı teklifinin yayımlanması ile pazara yeni giren haberleşme sağlayıcıların ara bağlantı yükümlüsü haberleşme sağlayıcılar ile yapacakları ara bağlantı anlaşmaları kapsamındaki belirsizlikler asgariye indirilmiş ve ileriye yönelik plan yapabilmeleri sağlanmış olmaktadır. Bu kapsamda ayrımcılık yapmama yükümlülüğünün uygulanmasında önem taşıyan hususların referans ara bağlantı tekliflerinde yer verilmesinin sonlandırma hizmeti alacak haberleşme sağlayıcılara pazarda yeterli rekabet ortamının sağlanması için önemli ve gerekli olduğu değerlendirilmektedir.

Ayrıca, ulusal pazarın ihtiyaçlarına göre, şebeke bileşenlerinin ayrıştırılarak tanımlanması ve ücretler de dâhil olmak üzere ilgili hüküm ve koşulların belirlenmesi gerekmektedir. Dolayısıyla referans tekliflerin, ara bağlantı talebinde bulunan haberleşme sağlayıcıların, talep ettikleri hizmetlerin sağlanması noktasında, kullanılması gerekli olmayan altyapı bileşenleri için ödeme yapmak zorunda bırakılmamalarını sağlayacak ölçüde ayrıntılandırılmış olması önem arz etmektedir. Kurum, ara bağlantı yükümlülüğü kapsamında referans tekliflerde yer alan hükümlerde piyasa koşullarındaki gelişmelere bağlı olarak değişiklik yapabilmektedir.

Dolayısıyla, sabit çağrı sonlandırma pazarı kapsamında ilgili mevzuat dikkate alındığında ve yukarıda bahsi geçen rekabet ihlallerinin ortaya çıkabileceği düşünüldüğünde, sabit elektronik haberleşme sektöründe faaliyet gösteren sabit şebeke haberleşme sağlayıcısına referans ara bağlantı teklifi hazırlama ve yayımlama yükümlülüğünün getirilmesi gerektiği değerlendirilmektedir.

6.5 Fiyat Kontrolü ve Maliyet Muhasebesi Yükümlülüğü

İlgili Yasa altında yapılmış olan “Erişim, Ara Bağlantı, Piyasa Analizi ve Tarifeler” Tüzüğü’nün 12’nci maddesinin (6)’ncı fıkrasına göre ‘Fiyat kontrolü ve maliyet muhasebesi’ altında “Kurum ilgili bir piyasada etkin piyasa gücüne sahip olduğunu tespit ettiği herhangi bir haberleşme sağlayıcısına; erişim ve ara bağlantı hizmetlerine ilişkin olarak, kullanıcılar aleyhine aşırı ölçüde yüksek fiyatlar uygulanmasının veya fiyat sıkıştırması yapılabilmesinin mümkün olduğu hallerde; maliyet muhasebesi, erişim ve ara bağlantı hizmetlerinin fiyatlarının maliyete yönelik olması ve fiyat kontrolü yükümlülükleri getirebilir” ifadesi yer almaktadır.

Özellikle yeni haberleşme sağlayıcılar olmak üzere, elektronik haberleşme sektöründe faaliyet gösteren haberleşme sağlayıcılar açısından ara bağlantı ücretlerinin düzeyi önem arz etmektedir. Toptan girdi niteliğinde olması nedeni ile bu ücretlerin yüksek veya düşük belirlenmesi son kullanıcı tarifelerini etkilemektedir. Daha önce de yer verildiği üzere, düzenlemenin yapılmadığı durumlarda EPG’ye sahip haberleşme sağlayıcıların ara bağlantı ücretlerini genellikle yüksek belirleme yönünde eğilimlerinin olduğu; bu hususun da özellikle şebeke içi ve şebeke dışı tarifeler arasındaki dengesizliğe sebep olabileceği değerlendirilmektedir. Bu nedenle genel anlamda ara bağlantı ücretlerinin düzenlenmesi, gerek pazara yeni giren haberleşme sağlayıcıların rekabet

edebilecek seviyeye gelmeleri, tüketicilere farklı ve kaliteli hizmet sunabilmeleri gerekse de ara bağlantı ücretlerinde yaşanacak düşüşün perakende tarifelere de yansıtacağı varsayımıyla tüketicinin daha ucuza hizmet alabilmesinin sağlanması ve böylece tüketici refahının artırılması açısından önem arz etmektedir.

Kaynakların dağıtım etkinliğinin sağlanması¹⁸ açısından sabit çağrı sonlandırma ücretlerinin doğru belirlenmesi önemlidir. Bu şekilde, maliyetleri yansıtan çağrı sonlandırma ücretleri neticesinde piyasada iktisadi anlamda oluşan etkin bir fiyatlandırma yapısı ile çapraz sübvansiyon, fiyat sıkıştırması gibi uygulamaların gerçekleşme olasılığının azalması amaçlanmaktadır. Bu türden rekabete aykırı uygulamaların önüne geçmek için sabit çağrı sonlandırma ücretlerinin maliyetleri yansıtır şekilde belirlenmesi gerekmektedir.

Fiyat kontrolü yükümlülüğünün EPG sahibi haberleşme sağlayıcı üzerindeki etkisi rekabet aksaklığına neden olan problemin büyüklüğü ile orantılı olacaktır. Örneğin rekabet düzeyi EPG sahibi haberleşme sağlayıcının aşırı fiyatlandırma yapmasını önleyecek düzeyde değilse ya da alternatif haberleşme sağlayıcıların erişim hizmetini diğer kaynaklardan karşılayabilme imkânı çok sınırlıysa veya yoksa fiyat kontrolü yükümlülüğü çerçevesinde haberleşme sağlayıcısına fiyatlarını maliyet esaslı belirleme yükümlülüğü getirilebilecektir. Sabit çağrı sonlandırma hizmetlerinin ikame imkânlarının teknik nedenlerle mevcut olmaması, bu hizmetlere yönelik fiyat kontrolünün de maliyet esaslı yaklaşımla gerçekleştirilmesini gerektirmektedir. Bununla birlikte getirilecek yükümlülüğün kapsamı, ilgili Tüzüğün 11'inci maddesinin 4'üncü fıkrası uyarınca yükümlülükler açısından haberleşme sağlayıcılar arasında farklılaştırma yapılabilecektir. Niteliği itibarıyla değerlendirildiğinde, maliyet esaslı fiyat kontrol yükümlülüğünün, amacına uygun ve orantılı olmasını teminen, mevcut durum itibarıyla sabit telefon hizmeti sunan haberleşme sağlayıcılarına getirilmesinin gerektiği düşünülmektedir.

Yasa'ya Ekli Beşinci Cetvel Kısım (D) (2)'nci Maddede *“Kurum, zorunlu tutulan herhangi bir maliyet telafi mekanizması veya fiyatlandırma yönteminin verimliliğe ve sürdürülebilir rekabete hizmet etmesini ve tüketici faydalarını en yüksek seviyeye çıkarmasını sağlar. Bu hususta, Kurum, benzer rekabetçi piyasalarda mevcut olan fiyatları da göz önüne alabilir”* şeklinde ifade kullanılmaktadır. Buna istinaden, çağrı sonlandırma hizmetinin ücretlerine ilişkin net maliyetlerin Kurum bünyesinde bulunmaması ve ilgili piyasadaki kısa dönemde yapılması gereken düzenleme gereksinimi dikkate alınarak, Kurum, işbu piyasa analizi sürecinde fiyat kontrolü yükümlülüğü kapsamında belirlenecek olan çağrı sonlandırma ücretlerini diğer ülkelerdeki uygulamaları uygun ölçüde dikkate alarak belirleyecektir ve EPG olduğu tespit edilen haberleşme sağlayıcılar belirlenecek fiyatı uygulayacaklardır.

Yukarıdaki yükümlülüğe ek olarak, EPG olduğu tespit edilen haberleşme sağlayıcılar, sundukları değişik hizmetlere ait olan net maliyetleri Kurum'a sunmakla yükümlü kılınmışlardır. Bu yükümlülük altında, haberleşme sağlayıcılar tarafından kullanılacak olan maliyet muhasebesi yöntemi, ilgili Yasa altında yapılan *“Erişim, Ara Bağlantı, Piyasa Analizi ve Tarifeler”* Tüzüğü'nün

¹⁸ allocative efficiency

12'nci Maddesinin (6)'ncü Fıkrasının (A) Bendine göre 'Uzun Dönem Artan Maliyetler' hesaplama yöntemi olarak belirlenmiştir.

Dolayısıyla, sabit çağrı sonlandırma pazarı kapsamında ilgili mevzuat dikkate alındığında ve yukarıda bahsi geçen rekabet ihlallerinin ortaya çıkabileceği düşünüldüğünde, sabit elektronik haberleşme sektöründe faaliyet gösteren sabit şebeke haberleşme sağlayıcısına fiyat kontrolü ve maliyet muhasebesi yükümlülüklerinin getirilmesi gerektiği değerlendirilmektedir.

6.6 Ortak Yerleşim Yükümlülüğü

İlgili Yasa altında yapılmış olan "Erişim, Ara Bağlantı, Piyasa Analizi ve Tarifeler" Tüzüğü'nün 12'nci maddesinin (5)'ncü fıkrasına göre "Kurum ayrıca etkin piyasa gücüne sahip olduğunu tespit ettiği haberleşme sağlayıcısının elektronik haberleşme sistem ve şebekelerinin bulunduğu arazi ve tesislerinde; diğer haberleşme sağlayıcıların donanımları ve ekipmanları için başta fiziksel ortak yerleşim olmak üzere her türlü ortak yerleşim sağlama yükümlülüğü getirebilir" ifadesine yer verilmektedir.

Elektronik haberleşme şebekelerinin yaygın altyapı kurulumunu gerekli kıldığı ve bu yönde yapılacak yatırımların ekonomik açıdan maliyetli, güç ve zaman alıcı olduğu göz önüne alındığında; mevcut altyapıların ya da tesislerin haberleşme sağlayıcılarca paylaşılmasının sağlanması ile elektronik haberleşme hizmetlerinin sunumunda kaynak israfının önlenmesinin ve altyapı kullanımında etkinliğin ve verimliliğin sağlanmasının yanı sıra yatırım ve hizmet maliyetlerinin asgari düzeye indirilmesi teşvik edilerek sürdürülebilir rekabet ortamının oluşturulması, çevrenin korunması ve kamu sağlığı ile güvenliğinin sağlanması söz konusu olabilecektir.

Bu çerçevede, sabit şebeke haberleşme sağlayıcılarının kablolu/kablosuz iletim tesisleri ile kendi malzeme ve ekipmanlarını diğer haberleşme sağlayıcıların ortak kullanmalarına imkân sağlamak üzere santrallerde bina paylaşımı ve fiziksel ortak yerleşim yapmaları, kaynakların etkin kullanılması ile erişim ve/veya ara bağlantının sağlanması açısından gerekli görülmektedir. Bu nedenler ışığında, ortak yerleşim sağlama yükümlülüğünün mobil telefon hizmeti sunan haberleşme sağlayıcılarına getirilmesinin gerektiği düşünülmektedir.

Bu itibarla, sabit çağrı sonlandırma pazarı kapsamında ilgili mevzuat dikkate alındığında ve yukarıda bahsi geçen rekabet ihlallerinin ortaya çıkabileceği düşünüldüğünde, sabit elektronik haberleşme sektöründe faaliyet gösteren sabit şebeke haberleşme sağlayıcısına ortak yerleşim yükümlülüğünün getirilmesi gerektiği değerlendirilmektedir.

7 SONUÇ

Sabit şebekede çağrı sonlandırma pazarına ilişkin olarak yapılan analiz ve değerlendirmeler neticesinde, Yasa, “Erişim, Ara Bağlantı, Piyasa Analizi ve Tarifeler” Tüzüğü ve diğer ilgili elektronik haberleşme mevzuatı çerçevesinde;

Sabit şebeke haberleşme sağlayıcısı olan K.K.T.C. Telekomünikasyon Dairesi ile kendi abonelerine gelen çağrılara ilişkin sonlandırma hizmetini sunabilecek potansiyel diğer sabit haberleşme sağlayıcıların sabit şebekede çağrı sonlandırma pazarında EPG’ye sahip olduğu değerlendirilmiş olup aşağıdaki yükümlülüklerin getirilmesi kararlaştırılmıştır:

1. Ara bağlantı sağlama yükümlülüğü,
2. Ayrımcılık yapmama yükümlülüğü,
3. Şeffaflık yükümlülüğü,
4. Referans ara bağlantı teklifleri hazırlama ve yayımlama yükümlülüğü,
5. Fiyat kontrolü ve maliyet muhasebesi yükümlülüğü,
6. Ortak yerleşim sağlama yükümlülüğü

Sabit şebeke haberleşme sağlayıcısının yanı sıra kendi abonelerine gelen çağrılara ilişkin sonlandırma hizmetini sunabilecek potansiyel diğer sabit haberleşme sağlayıcıların ise;

1. Ara bağlantı sağlama yükümlülüğüne,
2. Ayrımcılık yapmama yükümlülüğüne,
3. Şeffaflık yükümlülüğüne

tabi olmaları gerekmektedir.

İletişim bilgileri;

Bilgi Teknolojileri ve Haberleşme Kurumu

**Adres: Osmanpaşa Caddesi,
Feray Yağcıoğlu Apt. Kat 2 Daire 1
Köşklüçiftlik, Lefkoşa, K.K.T.C.**

Tel: +90 392 227 9611

Faks: +90 392 227 9635

E-mail: info@bthk.org